

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Svájci
Hozzájárulás

A NYUGAT-MÁTRA

kiemelt jelentőségű
természetmegőrzési terület
(HUBN20051)

Natura 2000 fenntartási terve

VÉGLEGES VÁLTOZAT

Készült

**A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken
(Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)
című projekt** megvalósításának keretében.

2016. február

KÖRTÁJ
TERVEZŐ IRODA KFT.

Impresszum

Készült **A Fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) című projekt** megvalósításának keretében, a 275/2004. korm. rendelet előírásai és egyéb szakmai útmutatók alapján.

SZAKMAI VEZETŐK

Projektvezető: Tóth Péter (MME)

Szakmai témafelelős: Podmaniczky László (SZIE TTI)

Szakmai témakoordinátor: Faragóné Huszár Szilvia (LLTK Nonprofit Kft.)

Kommunikációs felelős: Kovács Eszter (SZIE TTI)

Pénzügyi felelős: Jeney Zsuzsa (SZIE TTI)

VEZETŐ TERVEZŐK

Dr. Szmorad Ferenc (okl. erdőmérnök), Dr. Standovár Tibor (biológus), Dr. Tímár Gábor (okl. erdőmérnök)

SZAKMAI KÖZREMŰKÖDŐK

Marticsek József (független szakértő)

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Margóczy Katalin, Mihók Barbara (AKUT Egyesület)

SZERKESZTETTE

Gallai Zsófia (KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.)

A TÉRKÉPEKET ÉS A TÉRINFORMATIKAI ELEMZÉSEKET KÉSZÍTETTÉK

Skutai Julianna és Molnár Dániel (SZIE TTI GISstudio)

NYELVI LEKTOR

Székely Anikó

NYOMDAI KIVITELEZÉS

Printorg Kft.

ISBN-SZÁM

978-963-269-562-4

2016. február

Tartalom

BEVEZETÉS	07
I. A NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ	09
1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése	10
1.1. Környezeti adottságok	10
1.1.1. Éghajlati adottságok	10
1.1.2. Vízrajzi adottságok	10
1.1.3. Geológiai, geomorfológiai adottságok	10
1.1.4. Talajtani adottságok	11
1.2. Természeti adottságok	12
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	13
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	13
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	14
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	14
1.3. Területhasználat	15
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	15
1.3.2. Tulajdoni viszonyok	15
1.3.3. Területhasználat és kezelés	16
II. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	31
1. A terület azonosító adatai	32
1.1. Név	32
1.2. Azonosító kód	32
1.3. Kiterjedés	32
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	32
1.4.1. Jelölő növényfajok	32
1.4.2. Jelölő állatfajok	32
1.4.3. Jelölő élőhelyek	32
1.5. Érintett települések	33
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	33
1.7. Tervezési és egyéb előírások	33
2. Veszélyeztető tényezők	34
3. Kezelési feladatok meghatározása	36
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	36
3.2. Kezelési javaslatok	40
3.2.1. Élőhelyek kezelése	42
3.2.2. Fajvédelmi intézkedések	42
3.2.3. Kutatás, monitorozás	42
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében	43
3.3.1. Agrártámogatások	43
FELHASZNÁLT IRODALOM	45

Bevezetés

A Natura 2000 területek az európai közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett fajok, illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km² (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 területet jelöltek ki. Ezzel hazánk, a pannoni biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.

A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szerinti kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 45/2006. (XII.8.) sz. KvVM rendeletben található.

Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben egyebek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal együtt kialakított kezelési előírásokat, javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek,

amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.

2012 nyarán a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) vezetésével és a Szent István Egyetem (SZIE), valamint a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjának (MTA-ÖK) részvételével program indult a hazai Natura 2000 területek állapotának alaposabb megismeréséért és természeti értékeinek megőrzéséért. A *„Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken”* című projekt célja, hogy hosszútávon kedvező természetvédelmi helyzetet teremtsen a Natura 2000 területeken, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból is a fenntarthatóságot szolgáló kezelési javaslatok kidolgozásával.

A projekt fókuszpontjában a gyűjtött biotikai adatokra alapozott, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzését és javítását szolgáló intézkedések kidolgozása és tesztelése áll. A projekt során a témában jártas kutatók módszertani fejlesztést végeztek egyes adathiányos növény- és állatfajok, élőhelyek, ökológiai faktorok (vadhatás, holtfa) teljesebb megismerésére, és tesztelik ezeket a módszereket.

Emellett a projekt keretében – kiskunsági és mátrai területeken – fenntartási tervek is készültek. Jelen dokumentum a kiskunsági különleges madárvédelmi terület, valamint az ezzel átfedésben lévő természetmegőrzési területek alapvető madárvédelmi, illetve élőhelyvédelmi szempontú kezelési javaslatait foglalja össze.

Jelen dokumentáció a projekt keretében vállalt kiskunsági Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási terv – terjedelmi okok miatt – szerkesztett (rövidített), de egyeztetések utáni változata. A tervi anyagrészt 2015-ben egyeztetési anyagként megkapták az országos és területi illetékességű érintett szervezetek, valamint gazdálkodók, véleményezés céljából. A teljes (tervi és megalapozó anyag) változat a projekt keretében fejlesztett honlapon érhető el: www.naturaterv.hu.

Dudás László

Fehér gólya

I.

A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK

A Nyugat-Mátra Natura 2000 terület a Nyugati-Mátra kistájra helyezkedik el.

1.1.1. ÉGHAJLATI ADOTTSÁGOK

Klimatikus szempontból a terület két részre bontható, az északi fele hűvös-mérsékelt nedves, déli fele mérsékelt hűvös-mérsékelt száraz.

A napsütéses órák évi száma a legmagasabb pontokon eléri az 1900-at, másutt kevéssel alatta marad. Nyáron valamivel kevesebb, mint 750, télen 180-200 óra napsütés várható. Az évi középhőmérséklet az északi részeken 7,0-8,0 Celsius fok, délen megközelíti a 10 Celsius fokot. Május 1. és október 8. között a napi középhőmérséklet kb. 160 napon át meghaladja a 10 fokot, délen ugyanez április 20. és október 10. között, 170 napon át tart. Északon 165-170, a délies lejtőkön közel 175 fagymentes napra számíthatunk április 25 és október 10-15. között. Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga északon 28-30 Celsius fok, délen 31,0-33,0 Celsius fok, az évi minimumok átlaga - 16,0 és -17,0 Celsius fok között alakul.

Az évi csapadékmennyiség 550-600 mm, de a magasabban fekvő területeken eléri a 700 mm-t is. A vegetációs időszakban 380-400 mm eső esik. A legtöbb (106 mm) csapadék 24 óra alatt Gyöngyöspatán esett. A havas napok száma délen 30-35, északon 50-60; az átlagos maximális hóvastagság délen 20 cm, északon 40-45 cm. Az ariditási index a déli részeken kevéssel 1,20 fölötti, de észak felé csökken.

A terület déli részén a leggyakoribb szélirány az észak-nyugati és a dél-keleti, az északi részen pedig a nyugati. Az átlagos szélesebes-

ség kevéssel 2 m/s fölött van, sőt a kistáj északi részén megközelíti a 4 m/s-ot. Az éghajlati viszonyok főleg az erdőgazdálkodásra teszik alkalmassá a területet, de a déli részeken mezőgazdasági kultúrák is termesztethetők.

1.1.2. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A kistáj a Rédei-Nagy-patak, az Ágói-patak és a Kövecses-patak forrásvidékére terjed ki. Északnyugati része a Kövecses-patakon át a Zagyvába, délen az Ágói- és a Rédei-Nagy-patakon át a Tarnába adja vizét. Míg az alacsonyabban fekvő rétek elég szárazak, a tetők a nyugat felől érkező frontok alkalmával – különösen nyáron – kiadós csapadékot is kapnak. Ezeket hasznosítja a Nógrádi Regionális Vízellátó rendszer számára a Hasznosi Víz tározó (23 ha), amely a Kövecses-patakon épült. Ugyanilyen üzemel a Rédei patakon Gyöngyöspatánál (21,3 ha), és az Ágói-patakon Szúcsi alatt (11 ha). Az utóbbiak elsődleges feladata az öntözővíz tározása. A patakokon jelentős az úgynevezett villámvízek veszélye. A tömör kőzetben az átlagos forráshozamok is igen csekélyek. Például, a gyöngyöspatai Meleg-kútnak 0,8 l/p, a Puszkaporos-kútnak 0,2 l/p az átlagos hozama. A geológiai körülmények miatt a felszín alatti víztípusokból csak a hasadékvíz fordul elő, mint a rétegvizek speciális típusa. Mennyisége nem számottevő.

Minden településnek van közütemi vízellátása, 2 településnek pedig részleges csatornázása is. Összességében azonban a közcsatornával ellátott lakások aránya kistáji szinten csak 40% (2001). A csatornázás kiterjesztése minden településre a lejtős vidék vízminőségének megóvása céljából nélkülözhetetlen feladat.

1.1.3. GEOLÓGIAI ÉS GEOMORFOLÓGIAI ADOTTSÁGOK

A kistáj 153 és 805 m közötti tszf-i magasságú, ezen belül kb. 40%-ban 700 m-nél magasabb, 40%-ban 300 és 700 m közötti gerinces típusú vulkáni közephegység, 20%-ban átlagosan 250 m abszolút magasságú medencedomság. Az É-D-i csapású, Ny-ra meredeken, K-re és D-re enyhén lejtő hegyvonulatból és a hozzá DK-en csatlakozó medencéből álló felszín domborzatilag 3 részre tagolható. Az átlagos relatív relief 180 m/km², az É-i részen 250-300 m közötti, sőt, a középső, É-D-i csapású felszíneken 350 m feletti értékek jellemzőek a Központi-Mátra e különvált, átlagosan 750 m magas felszínére. E felszínarab vízfolyássűrűsége 3-4 km/km² közötti, a kistáji átlagot (3,2 km/km²) meghaladó.

A szurdokvölgytől D-re elhelyezkedő, É-D-i csapású, átlagosan 600 m magas felszín átlagos relatív reliefe 80-150 m közötti, D-re csökkenő tendenciájú; vízfolyássűrűsége 2-3 km/km² közötti. A kistáj DK-i része - a Gyöngyöspatai-medence - ÉNy-ról DK felé 300 m-ről 150-200 m-re alacsonyodó, gyenge relatív reliefű (30-80 m/km²), kevésbé felszabdalt (12 km/km²) felszín.

A kistáj egészére a sajátos formaegyüttesbe rendeződő periglaciális formák a jellemzőek.

A kistajat főként a több fázisban lezajlott vulkanizmushoz kapcsolódó kőzetek építik fel jelentős vastagságban. A vulkanizmust kárpáti andezites, majd dáцитos láva-, illetve tufaszórás vezette be; ez a kistáj É-i peremén a felszín közelében található. A kistajat főként a bádeni korú É-D-i csapású vulkanizmushoz kapcsolódó andezitek és tufák építik fel. Ezen a gerincen lávakúpok helyezkednek el. Az É-i részen fele-fele arányban andezit (a magasabb területeken) és andezittufa agglomerátum (a peremeken) található, a D-i rész már gyakran önálló vulkáni centrumokból származó andezitből áll. A K-DK-i részen az utóvulkáni működéssel segítve, diatomás öszlet képződött. A Gyöngyöspatai-medence alapja bádeni- szarmata karbonátos agyagos üledék, melyet a pannóniai öszlet fed be. A vulkanizmus utáni jellemző szerkezeti

irány az É-D-i, illetve az idősebb ÉNy- DK-i. Jellemzőek az elsődleges vulkáni formák reliktumai. Rózsaszentmárton és Szűcsi térségében az 1890-es évek elejétől 1968-ig folyt a pannon korú lignitek mélybányászata.

1.1.4. TALAJTANI ADOTTSÁGOK

A meredekebb Ny-i és a lankásabb K-i lejtőjű térszínen nagyobb kiterjedésben piroxénandezit- és andezittufa-málladékon, kisebb részben harmadidőszaki, vagy idősebb - hipersztén andezit dáцит, a peremeken kovaföld, karbonátos agyagos üledék, pannóniai homok és agyag - üledékeken kialakult agyagbemosódásos barna erdőtalajok az uralkodók (58%). A jelentősen variábilis szelvényfelépítésű, de azonos talajtípusba tartozó talajváltozatok vízgazdálkodása az erózió miatti sekély termőrétteg következtében szélsőséges. Mechanikai összetételük általában agyagos vályog. Termékenységük gyenge (ext. 20-35, int. 30-40), erdőszűkségük jelentős (76%).

Az erdőtalajok lepusztulásával keletkezett köves kopárok részaránya számottevő (8%). A lepusztulás során a termőrétteg teljes egészében erodálódott, a durva vázrészeket tartalmazó kőzet pedig gyakorlatilag terméketlen.

A hegylábi átmenetet alkotó térszinek nyirokszerű anyagán barnaföldek (32%) képződtek. Mechanikai összetételük agyagos vályog. Vízgazdálkodásukra a kis vízvezető és a nagy vízkötő képesség a jellemző. Termékenységük a kistájra jellemző, erősebben savanyú változatok esetében gyengébb. (ext. 25-35, int. 30-45). A szőlőként hasznosítható terület részaránya akár 25% is lehet. A Zagyva, illetve a Mátraalja felé eső völgyekben humuszos homok (<1%), a löszfoltos peremeken pedig csernozjom barna erdőtalaj sávok (2%) is találhatóak.

1.2. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

A tervezési terület döntő része a Nyugati-Mátra, délnyugati sarka a Mátralába kistájban, valamint a Déli-Mátra vegetációs tájban helyezkedik el. Bár magassági értelemben igen változatos, és sokféle erdő borítja, karakterét és legértékesebb részét a nyugatias és délies lejtők nyílt erdei és száraz gyepei adják. A korábbi tájhasználat a gyepek területét nagymértékben kiterjesztette, ma sok a másodlagos cserjés.

A 2014. évi vegetációtérképezés alapján az ÁNÉR szerinti élőhelyi kategóriák az alábbiak:

Név	Jel	%	N2000
Cseres-kocsánytalan tölgyesek	L2a	25,6	91M0
Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek	K2	25,5	91G0
Mész- és melegkedvelő tölgyesek	L1	14,0	91H0
Molyhos tölgyes bokorerdők	M1	8,0	91H0
Bükkösök	K5	6,5	9130
Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések	P2b	5,9	
Üde és nedves cserjések	P2a	3,7	
Ültetett erdei- és feketefenyvesek	S4	2,8	
Köves talajú lejtősztyepek	H3a	2,5	6240
Tölgyes jellegű sziklaerdők és tetőerdők	LY4	1,6	
Akác ültetvények	S1	1,1	
Nyílt szilikátsziklagyepek és törmelékletők	G3	0,8	6190
Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek	S5	0,7	
Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák	T1	0,3	
Törmeléklető-erdők	LY2	0,2	9180
Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek	E34	0,2	
Intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények	T7	0,2	
Erdőssztyepprétek, félszáraz irtásrétek, száraz magaskórósok	H4	0,1	
Égerligetek	J5	0,1	91E0
Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők	S3	0,1	
Sziklai cserjések	M7	0,0	40A0
Kékperjés rétek	D2	0,0	6410
Nyílt mészkerülő tölgyesek	L4b	0,0	
Mocsárrétek	D34	0,0	6440
Jellegtelen üde gyepek	OB	0,0	
Franciaperjés rétek	E1	0,0	
Vágásterületek	P8	0,0	
Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek	OC	0,0	
Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók	U4	0,0	
Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet	OG	0,0	
Forrásgyepek	C1	0,0	

1.2.1. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÉLŐHELYEK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Nyugat-Mátra” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20051) erdőtervezett tömbjében 13 közösségi jelentőségű élőhelytípus előfordulását rögzíti:

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
40A0	Szubkontinentális peripannon cserjések *	B
6190	Pannon sziklagyepek *	B
6240	Szubpannon sztyepek *	B
6430	Síkságok és a hegyvidékektől a magashegységig tartó szintek hydrofil magaskórós szegélytársulásai	C
6520	Hegyi kaszálórétek	C
8220	Szilikátszikkás lejtők sziklanövényzettel	D
9180	Lejtők és sziklatörmelékek <i>Tilio-Acerion</i> -erdői *	C
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	B
91H0	Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> -szel *	B
9110	Mészkerülő bükkösök	C
9130	Szubmontán és montán bükkösök	B
9150	A <i>Cephalanthero-Fagion</i> közép-európai sziklai bükkösei mészkövön	C
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	B

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok

A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a vizsgált erdőtömbben a fentiekhez képest további egy cserjés-erdős és két fátlan közösségi jelentőségű élőhelytípus jelenlétét állapítottuk meg. Mindhárom élőhelytípus legfeljebb néhány helyen, egészen kis kiterjedésben és nem is különösebben reprezentatív állományokkal fordul elő, így az SDF felületére a későbbiekben legfeljebb jelölő értéknek nem javasolt közösségi jelentőségű élőhelyként (D) regisztrálható:

- » Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) * (91E0)
- » Kékperjés láprétek (6410)
- » Mocsárrétek (6440)

A terepi bejárások és a 2014-ben befejezett élőhelytérkép alapján azt is megállapították, hogy az SDF felületén szereplő élőhelyek közül a **Síkságok és a hegyvidékektől a magashegységig tartó szintek hydrofil magaskórós szegélytársulásai (6430)**, a **Mészkerülő bükkösök (9110)** és a **Mészkö alapkőzetű sziklai bükkösök (9150)** egyáltalán nem fordulnak elő a területen, így ezen élőhelytípusok adatait az SDF következő felülvizsgálata során törölni szükséges! A **Hegyi kaszálórétek (6520)** csak kis kiterjedésű, jelentéktelen állományokkal képviselteti magát, így ennek esetében a D (jelölő értéknek nem javasolt közösségi jelentőségű élőhely) reprezentativitást javasoljuk.

1.2.2. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ NÖVÉNYFAJOK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Nyugat-Mátra” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület-ről (HUBN20051) az alábbi közösségi jelentőségű növényfajok előfordulását jelzi:

Irányelv melléklete	Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
---	Leánykőkörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	C
---	Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>)	C

A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a közösségi jelentőségű növényfajok közül a **Piros kígyószisz (*Echium russicum*)** előfordulását regisztráltuk a terület délkeleti szélén, a Galagonyás nevű háton, kis egyedszámban, így az SDF adatlapra **D gyakorisággal** javasolt felvenni.

1.2.3. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÁLLATFAJOK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Nyugat-Mátra” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület-ről (HUBN20051) az alábbi közösségi jelentőségű állatfajok előfordulását jelzi:

Irányelv melléklete	Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
II., IV.	Csíkos medvelepke (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>) *	C
II., IV.	Magyar fésűsbagoly (<i>Dioszeghyana schmidtii</i>) *	C
II., IV.	Anker-araszoló (<i>Erannis ankeraria</i>) *	B
II., IV.	Álolaszsáska (<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>)	D
II., IV.	Sárga gyapjasszövő (<i>Eriogaster catax</i>)	D
II., IV.	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	D
II., IV.	Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	C
II., IV.	Skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>)	C
II., IV.	Szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	C
II., IV.	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	D
II.	Kis patkósdenevér (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	D
II., IV.	Hiúz (<i>Lynx lynx</i>)	D

* = kiemelt közösségi jelentőségű állatfajok

1.2.4. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ EGYÉB JELENTŐS FAJOK

Magyar név	Tudományos név	Védettség	Jelentőség
Szilfacincér	Akimerus schaefferi	V	Melegkedvelő, tölgy tápnövényű, igen ritka faj, mely hazánkban a Középhegység néhány pontján ismert.
Katonás hőscincér	Cerambyx miles	V	Nem csak tölgyben, hanem gyümölcsfákban is fejlődő, igen ritka xerofil faj.
Keskeny tölgycincér	Deroplia genei	V	Jó élőhelyek jelzőfaja, molyhos tölgyhöz kötődő faj, lárvája a védett szalagos díszbogár (<i>Coraeus fasciatus</i>) lárvája által meggyűrűzött ágakban fejlődik.
Szürkés hangyabog-lárka	Maculinea alcon	V	A kornistárnicsához (<i>Gentiana pneumonanthe</i>) és a Szent-László tárnicsához (<i>Gentiana crutiata</i>) kötődő faj, melynek fejlődéséhez elengedhetetlen bizonyos <i>Myrmica</i> fajok jelenléte. A területen mindkét tápnövény, és a faj mindkét ökotípusa előfordul.
Lándzsás karimáspoloska	Phyllomorpha laciniata	V	Szubmediterrán elterjedésű poloskafaj, irodalmi adatok alapján tápnövénye a <i>Scleranthus annua</i> . Déli, exponált sziklagyepeken a magasabb térszínekre is felhúzó faj.
Hosszúcsápú vércincér	Purpuricenus kahleri	V	Tölgyfajokban és szelídgesztenyében fejlődő, kifejezetten melegkedvelő, ritka faj.
Fűrészlábú szöcske	Saga pedo	V	Európában is igen ritka, posztglaciális reliktumnak tartott szubmediterrán elterjedésű faj. Populációi mindenhol sziget-szerű előfordulásúak. A Mátrából innen (Görbe-bérc) került elő másodsorra.
Nagy fehérsávú lepke	Neptis rivularis	V	A szirti gyöngyvesszőhöz (<i>Spiraea media</i>) – mely a hernyó tápnövénye – kötődő faj, így a sérülékeny sziklai cserjésekkel együtt érzékeny faj.
Fekete harkály	Dryocopus martius	V	Az odúlakók számára fontos költőüregek készítője a terület erdeiben

1. 3. TERÜLETHASZNÁLAT

1.3.1. MŰVELÉSI ÁG SZERINTI MEGOSZLÁS

A tervezési területen a Corine Land Cover 2012 adatbázis alapján a főbb, tényleges felszínborítási kategóriák százalékos megoszlása az alábbi:

Név	Arány (%)
Lomblevelű erdő	89,4
Átmeneti erdős cserjés terület	9,4
Vegyes erdő	1,1
Vegyes mezőgazdasági	0,1

1.3.2. TULAJDONI VISZONYOK

A tulajdonviszonyokat tekintve, a terület erdei döntően (65,61%) állami tulajdonban vannak, de Pásztó község határban (Nyikom tömbje, Ólom-bérc nyugati lejtője, Muzsla-pusztá felett) jelentős (33,83%) a magántulajdon aránya is. Emellett Szurdokpüspöki település közelében nagyon szerény területen (0,56%) közösségi tulajdonú erdőket is találunk. Az állami erdőket az Egererdő Zrt. Bátonyterenyei Erdészete kezeli.

A magántulajdonban lévő erdők zömén van bejegyzett erdőgazdálkodó, de az Ólom-bérc nyugati lejtőjén még elég sok (mintegy 90 ha) a rendezetlen gazdálkodási jogviszonyú magánerdő, s a közösségi tulajdonú területeknek sincs bejegyzett gazdálkodója.

Tulajdoni forma/Tulajdonos	Terület (ha)	Terület(%)
Állami tulajdon összesen, ebből:	884,4	65,3
Bátonyterenyei Erdészete	884,4	65,3
Közösségi tulajdon összesen, ebből:	7,71	0,6
Rendezetlen tulajdoni viszonyok	7,71	0,6
Magántulajdon összesen, ebből:	461,76	34,1
Gortva Zsolt	313,34	23,1
Bata Sándor	44,2	3,3
n.a./1: 10541011	8,09	0,6
n.a./2: 10641597	3,81	0,3
n.a./3: 10531004	2,33	0,2
Rendezetlen tulajdoni viszonyok	89,99	6,6
Összesen	1353,87	100,0

A területen 19,17 hektár állandó gyepterület van, a területek szétszabdaltan vannak jelen a site-on. 2015-től az Egyszerűsített Területalapot Támogatás (SAPS) kötelező eleme a „Zöldítés”, melynek része az „Állandó gyepterületek megőrzése”. Az állandó gyepterület foltokat részben a Natura 2000 oltalom révén, részben a 2015-ben meghatározott tagállami bázisterület megőrzése révén védelem illeti, melynek megteremtése a földhasználók/erdőgazdálkodók feladata.

1. 3. 3. TERÜLETHASZNÁLAT ÉS KEZELÉS

1. 3. 3. 1. Mezőgazdaság

A mezőgazdasági területek mértéke mindösszesen 0,1 hektár, jellemzésük nem indokolt.

1. 3. 3. 2. Erdőgazdálkodás

A JELENLEGI ÁLLAPOTOT MEGHATÁROZÓ ERDŐTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

A természetmegőrzési terület tömbje a Mátra nyugati (észak-déli tájolású) vonulatát foglalja magába. A Zagyva-völgygel párhuzamos csapásirányú vonulatot északról a Nyikom (764 m) szegélyezi, a délre, majd délnyugatra futó gerinc magasabb csúcsai pedig az Ólom-tető (789 m), a Muzsla (805 m), a Nagy-Koncsúr (604 m), a Kis-Koncsúr (595 m) és a Horka-tető (506 m). A tervezési területről – vélhetően a zárt erdőtesten belüli fekvés miatt – korai (paleolit, neolit, bronzkori, vaskori) régészeti leleteket nem ismerünk, ilyen emlékek csak az emberi megtelepedésre kedvezőbb adottságú zagyva-völgyi települések környékéről kerültek elő.

A honfoglalást követően a szomszédos Zagyva-völgy hamar benépeült, Szurdokpüspöki például, 1004-ben, az egri püspökség alapításakor már létező település volt. Pásztó első írásos említése 1135-ből való, míg a szomszédos falvak létezéséről 13. századi okiratok tanúskodnak először (Hasznos és Tar 1265, Zagyvaszentjakab 1275, Muzsla 1295). A középkor évszázadaiban a térség népessége elsősorban a Nyugat-Mátra hegylábi részeit vette használatba (erdőirtás, földművelés, szőlőtermesztés), míg a belső területeket legfeljebb az erdei legeltetés érinthette. A középkori erdőhasználat és legeltetés különösen az erdőtömbhöz legközelebbi település, a mai Muzsla-pusztától nyugatra állott, török korban elnéptelenedett és elpusztult Muzsla falu környezetében lehetett nagyon jelentős, a Zagyva-völgy felé lefutó bércek (Köves-bérc, Ólom-bérc, Csatárda-bérc, Somos-bérc, Lapos-bérc, Harasztos-bérc stb.) mai kopársága a 18-19. század előtti itteni állattartással hozható összefüggésbe.

A 19. század második felében a terület zöme még mindig erdő, kisebb erdőirtások csak a Nyikom északi lábánál, illetve Muzsla-pusztától keletre helyezkedtek el. Utóbbi helyszínen egy hatalmas (valószínűsíthetően legelőként hasznosított) irtásterületről beszélhetünk, mely a hegylábi mezőgazdasági területektől egészen a Nyikom-Muzsla közötti gerincig felhúzódott. Emellett a II. katonai felmérés térképe már számos kopár, erdőtlen területet jelöl a nyugatra lehúzódó „bérceken”. Az egykori irtásterületek jelenlététől függetlenül, a térség erdeinek zöme ősi erdő, vagyis az elmúlt évszázadokban a tervezési területet nagyjából erdők – a kopárosodó gerinceket leszámítva zárt erdők – fedték.

Az elmúlt évszázadok erdei haszonvételei közül a rendszertelen, majd az ágazati szabályozók közé szorított, rendszeres fakitermelések a zonális cseres-tölgyes, gyertyános-tölgyes és gyertyános-bükkös állományok fafajösszetételét és szerkezetét egyaránt megváltoztatták. A kisebb térléptékben jelentkező, rendszertelen fakitermelések, majd a jelentősebb kiterjedésű területeket (egy időben akár több tíz hektárt) érintő véghasználatok a mikrohabitatokban gazdag, vegyeskorú, mozaikos erdőszerkezetet valószínűleg már régen, évszázadokkal ezelőtt megszüntették, s a természetes erdőkép helyett a 20. századra általánossá váltak a lombkoronaszint-cserjeszint-gyepszint vertikális tagozódással leírható egykorú, homogén, sok helyütt sarjeredetű törzsekkel vagy sarjcsokrokkal jellemezhető erdők.

A 20. század közepéig tarvágással lebonyolított véghasználatok következtében a gyertyános-tölgyesek egy része – elsősorban a hegylábi helyzetű, árkokban, hajlatokban húzódó keskeny állományok, különösen nagy területen a Diós-patak völgyében – erőteljesen átalakult, helyüket cseres-tölgyes jellegű erdők foglalták el. A korábbi vágások a bükkösök területfoglalását is csökkentették, helyükön részben gyertyános-tölgyesek jöttek létre. Az állományokban végzett sematikus beavatkozások az érzékenyebb elegyfákat visszaszorították, megritkították, a délies kitettségű, köves lejtőkön pedig továbbra is lehetőséget biztosítottak az évszázadok óta zajló kopárosodási folyamatnak. A gyertyános-tölgyesek átalakulását és a kopárosodást (a felnyíló tölgyesek másodlagos kiterjedését) az erdei legeltetés és makkoltatás is hatásosan segítette. Ezen területhasználati mód egyrészt hozzájárult az erdők fajkészletének elszegényedéséhez, a térség jellegtelen aljnövényzetű erdeinek kialakulásához, másrészt – mint már fentebb utaltunk rá – a felnyíló lombszintű tölgyesek kiterjedéséhez is (tipikus példaként lásd a Szurdokpüspöki 4-6 erdőtag erdeit). Az erdei legeltetés 20. század közepi fokozatos

megszűnését követően aztán megindult egy lassú regenerációs folyamat, melynek következtében részben (elsősorban cserjékkel, de helyenként újulattal, majd fiatal fákkal) ismét betöltődtek a terület erdei.

Az állattartás visszaszorulásával és a külterjes legeltetés megszűnésével a hegységperemi irtásterületek jelentős része (illetve, az erdőtömbön belül fekvő Nyikom-rét) is beerdősülésnek indult. Egykori legelőkre utaló terebélyes koronájú fákat találunk például, ma is a Pásztó 143/E erdőrészletben és annak környékén, ahol a sok cser és kocsánytalan tölgy böhönc között már egy fiatal (gyertyán, kocsánytalan tölgy, cser fajokból álló) frakció is látható. Különösen jelentős volumenű erdősülés zajlott és zajlik a Muzslapusztától keletre eső hegyoldalon: ott a 22-23 erdőtagba sorolt erdők környezetében napjainkban is jelentős területek vannak még, melyek már jórészt fás növényzettel borítottak, de még nem szerepelnek az erdészeti nyilvántartásban (nem erdőtervezettek). A spontán erdősülés sajátos velejárója ebben a térségben és Szurdokpüspöki (azon belül is az egykori Zagyvaszentjakab) határában az akác fokozatos terjeszkedése.

A 20. század első felében elvégzett nagy területű véghasználatok nyomán a kopárosodó gerincek és a déli lejtők újbóli beerdősülése több helyütt vontatottan haladt, ezért a véderdő jellegű, nehezebben újul, záródásihiányos foltokba (szálanként, foltokban és tömbösen) többfelé ültettek feketefenyőt. Emellett a peremeken kisebb erdefenyves erdőtelepítések is történtek (a Hasznosi-völgy peremén, az egykori „Kerek-gyep” beerdősítésével így jött létre a Pásztó 142/A erdőrészlet állománya), illetve, a terület északi részén egy-két kisebb lucfenyvesest (pl. Pásztó 142/C, 149/D) is létrehoztak.

A tervezési terület jelenlegi erdőtakarója szempontjából végül lényegesebb fejleményként meg kell még említenünk azokat az elmúlt években végzett felújítógásos véghasználatokat, amelyek révén a Nyikom északi lejtőjén (a Pásztó 141, 142, 150, 151 erdőtagokban) jelentős területen (több

tíz hektárt elérő kiterjedésben) alakultak ki hagyásfás (elszórta álló idős törzsekkel tarkított), 20-30 m széles elválasztó erdősávval tagolt, újulattal nagyon gyengén fedett vágásterületek.

Az elmondottak alapján a jelenlegi helyzet és a Natura 2000 célok megvalósítása szempontjából legfontosabb múltbeli (és közelmúltbeli) tényezők közül

- » a nyugatra futó gerincek évszázados kopárosodása,
- » a vágásos erdőképet eredményező vagy fenntartó legutóbbi, 20. század eleji-közepi (1920-1945 között végzett) tarvágásos (jobb esetben felújítógásos) véghasználatok,
- » az itt-ott alkalmazott fenyvesítés,
- » a legeltetés és rétművelés felhagyását követően megindult lassú regenerálódási, visszaerdősülési és visszaerdősítési folyamatok,
- » a hegylábi területek felől szubspontán zajló akácodosódás,
- » valamint az elmúlt években végzett (térben koncentrált) felújítógásos véghasználatok emelhetők ki.

AZ ERDŐK AKTUÁLIS ÁLLAPOTÁNAK LEÍRÁSA

A Natura 2000 terület kiterjedése 1498,55 ha, ebből a tervezési terület által érintett **erdőtervezett erdők** összterülete 1365,33 ha. A területi adatok áttekintésénél figyelembe kell azonban venni, hogy a tervezési terület határvonala több erdőrészletet is átvág, vagyis a részletek Natura 2000 besorolása nem mindenhol egyértelmű. A későbbiekben ennek megfelelően korrekcióra szorul – a következő erdőtervezés során javítandó – a Pásztó 11/A, 12/A, 15/B és a Szurdokpüspöki 4/B, 5/C, 7/C, 13/E, 15/A, 15/B, 16/A, 17/C erdőrészletek határvonala. Emellett megemlítenendő, hogy a csatlakozó erdőrészletek közül az erdészeti nyilvántartásban tévesen Natura 2000 (KjTT – HUBN20051) besorolása a Szurdokpüspöki 15/A, 16/A és a Pásztó 57/A2 erdőrészlet, hiányzik viszont a Pásztó 3/E erdőrészlet Natura 2000 (KjTT – HUBN20051) minősítésének feltüntetése. Az itt felsorolt pontatlanságok az alábbiakban következő statisztikai áttekintést érdemben nem befolyásolják, teljesen pontos kimutatások azonban csak a hibák kijavítása után készíthetők.

Az összes (tervezési terület által érintett) erdőtervezett területekből 1323,51 ha-t tesznek ki az erdőrészletek, míg az egyéb részletek területe 41,82 ha (Pásztó 3/TN1-TN3, 4/TI, 21/TN1, 57/TN1-TN4, 141/NY, 142/NY, 147/TI, 147/TN1-TN2, 148/TN1-TN5, 151/NY1-NY3, 154/TI1-TI2, Szurdokpüspöki 2/TI, 3/TN1-TN3, 4/TN2, 5/TN, 6/TN1-TN3, 8/CE, 11/TI, 13/TN, 14/TI). Az erdőrészletek alapján számított erdősültség összességében 88,32%-os, a terület tényleges erdősültsége azonban ennél lényegesen magasabb (90-95% közötti), mivel Pásztó községhatárban, a Muzslapuszta feletti hegyoldalon (Ólom-bérc, Csatárda-bérc) jelentős kiterjedésben nem erdőtervezett (a korábbi legeltető állattartás megszűnése után spontán visszatelepedett és záródott) erdők is találhatóak.

Az erdőtervezett erdők védett természeti területet nem érintenek, de részei a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006). A „Nyugat-Mátra” KJT területére egyébként szinte teljes egészében a „Mátra” különleges madárvédelmi területre esik, egyetlen kivétel a Muzsla-pusztától északkeletre fekvő úgynevezett Bika-rét (Pásztó 091/26 hrsz.), amely nem része a KMT-nek.

Erdőgazdálkodók	Terület (ha)	Terület (%)
Egererdő Zrt. Bátonyterenyei Erdészet	895,86	65,61
Egyéb gazdálkodók	371,77	27,23
Rendezetlen gazdálkodói jogviszony	97,7	7,16
Összesen:	1365,33	100,00

A tervezési terület zömén (62,80%) gazdasági (faanyagtermelő) elsődleges rendeltetésű erdők állnak, de a védelmi elsődleges rendeltetésű erdők aránya is kifejezetten magas (37,20%). Utóbbiak a domborzati és talajviszonyok miatt szinte teljes egészében talajvédelmi rendeltetésű erdők (lásd például a Muzsla nyugati lejtőin, vagy a Kis-Koncsúr déli oldalában álló erdőket), a kivételként említhető két erdőrészt (Szurdokpüspöki 35/A és 35/B, összesen 7,71 ha) településvédelmi rendeltetést kapott (a nevezett erdőrészteltek hegylábi helyzetben, a zagyvaszentjakabi pincék mellett található). Natura 2000 elsődleges rendeltetés az erdészeti nyilvántartásban sehol nem szerepel, sőt, egyelőre a Natura 2000 további rendeltetések megjelenítése is hiányzik! Az elsődleges rendeltetések megoszlására vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Rendeltetés	Terület (ha)	Terület (%)
Talajvédelmi rendeltetésű erdők (TAV)	484,66	36,62
Településvédelmi erdő (TLV)	7,71	0,58
Védelmi rendeltetésű erdők (összesen)	492,37	37,20
Faanyagtermelő erdők (FT)	831,14	62,80
Gazdasági rendeltetésű erdők (összesen)	831,14	62,80
Összesen:	1323,51	100,00

Az állományok **üzemmód** szerinti besorolásánál a vágásos üzem mód a meghatározó (83,93%), míg a fennmaradó részt (16,07%) a kopár, köves lejtők faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdei tesz ki. Extrém termőhelyű helyszíneken a védelmi (talajvédelmi) elsődleges rendeltetésű erdők egy részének átsorolásával utóbbiak területét még indokolt lenne növelni, ahogy kívánatos lenne a jelenleg teljesen hiányzó átalakító és – hosszú távon – száraló üzemmódú erdők megjelenítése is.

A tervezési területen meglehetősen sokféle (mintegy háromtucatnyi) faállománytípus fordul elő. Közülük a legnagyobb kiterjedésűek és a terület jellegét leginkább meghatározóak a kocsánytalan tölgy, gyertyán és cser által dominált állománytípusok. A különböző fafajokkal elegyes kocsánytalan tölgyesek együttesen 56,42%-ot tesznek ki, s ebből legnagyobb területi aránnyal a cseres-kocsánytalan tölgyesek (11,74%), az egyéb lomb elegyes kocsánytalan tölgyesek (10,73%), az egyetlen kocsánytalan tölgyesek (7,98%), a cseres-gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (7,67%), valamint a gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (6,75%) szerepelnek. A különböző cseres típusok összterülete 13,87%-ot borít, ellenben jóval ez alatt marad a bükkösök (4,39%, a Nyikom északi és a Muzsla nyugati oldalában) és a molyhos tölgyesek (4,76%, a Kis-Koncsúr déli oldalában és a Püs-

pöki-bércen) területaránya. A spontán visszaerdősült egykori legelők miatt jelentős az egyéb lombos fafajok (gyertyán, hársak, juharok, kőrisek) által uralt állománytípusok területe, jelenléti arányuk együttesen 13,82%. Az akácok előfordulása (Muzsla-pusztá felett és Szurdokpüspöki környékén) csekély területet érint (1,20%), s az idegenhonos fafajok közül az itt-ott hegylábi helyzetben előforduló, különböző fenyves típusok szerepe sem jelentős (4,23%). A vizsgálati terület **fafajösszetétele** a faállomány-típusok területi megoszlása által sugallt képnek megfelelő. Az uralkodó fafajok közül a kocsánytalan tölgy területe 551,04 ha-t (43,21%), a cser területe 229,71 ha-t (18,01%), a gyertyán területe 168,30 ha-t (13,20%) tesz ki. Emellett a további, jelentősebb területfoglalású őshonos fafajok közül a bükk 94,97 ha-on (7,45%), a kőris (magas kőris és virágos kőris) 78,63%-on (6,17%) van jelen. Az „egyéb tölgy” kategóriába sorolt molyhos tölgy 46,34 ha-on

(3,63%) szerepel a statisztikában, a hazai közephegységi lombos erdőkre jellemző elegyfák pedig meglehetősen szerény területen, illetve arányban (juharok-szilek-nyárák-hársak együttesen csak 22,42 ha-on, 1,75%-ban mutatkoznak). Az idegenhonos fafajok közül sem az akác (36,40 ha, 2,85%), sem a különböző fenyőfajok (47,53 ha, 3,73%) nem foglalnak jelentősebb területet.

A rendelkezésre álló adatsorokból a fontosabb, állományalkotó fafajoknál érdemes áttekinteni a **mag- és sarjeredetű egyedek** megoszlását is. A sarjeredetű egyedek területaránya ugyanis a kocsánytalan tölgnél 77,93%, a csernél 63,14%, a bükknél 50,44%, mely értékek viszonylag magasnak minősíthetők, s összességében jól jelzik a korábbi (jórészt sarjaztatáson alapuló) erdőgazdálkodási gyakorlatot. A korosztály-szerkezetben domináló 61-100 éves, döntően kocsánytalan tölgy, cser és gyertyán fafajú állományok az I. és II. világháború közötti időszak (1915-1945) fakitermelései nyomán alakultak ki és területi kiterjedésük révén meghatározzák az egész Nyugat-Mátra erdőtömbjének jellegét, természetvédelmi helyzetét, mai gazdálkodási lehetőségeit, illetve jövőbeni problémáit. A kisebb (együttesen 20% alatti) területi aránnyal jelen levő 1-10, 11-20, 21-30 és 31-40 éves erdők részben a vizsgálati terület északi peremén levő magántulajdonú erdőtömbbe (pl. Pásztó 141, 142, 150, 151 erdőtagok, azon belül végvágott kocsánytalan tölgyesek, fiatal tölgyesek és fenyvesek), részben a délnyugati hegyláb akácós sávjára (pl. Szurdokpüspöki 35 erdőtag) koncentrálnak. A 100 év feletti, kifejezetten öreg erdők és facsoportok területe és aránya szerény (44,56 ha, 3,49%), s mivel alapvetően nem véderdő besorolású területekről van szó, jobbára már ezen állományokban (a Nyikom északi lejtője, a Muzsla nyugati oldala) is megkezdődtek a véghasználati beavatkozások.

A korosztályviszonyok általános áttekintése mellett, fontosnak tartjuk az egyes erdei élőhelytípusok korviszonyainak bemutatását is, s e helyütt – a vágásos üzem mód sajátosságainak figyelembe vételével – egy 30 évre,

illetve 50 évre szóló prognózist is előre vetítünk. Lényegében azt vizsgáljuk, hogy a folyamatos erdőborítást biztosító üzem módok nagyobb arányú alkalmazása nélkül 3-5 évtizedes időtávlatban hogyan változnak, illetve változnának a korosztályviszonyok. Az elemzéshez alkalmazott összevont korosztály-csoportok az alábbiak: felújítási kor (1-10 év), fiatal kor (11-40 év), középkor (41-80 év), idős kor (81-120 év), öregkor (120 év felett).

A korosztályviszonyok élőhelyek szerinti áttekintésénél a **„szubkontinentális peripannon cserjések”** (40A0) esetére nyilván nem tudunk kitérni, hiszen ennél az önálló cserjésnént, erdőszegélyekben vagy tisztásokon fellépő élőhelytípusnál az állománykor nem értelmezhető a fatermetű fásszárúak alkotta élőhelyekhez hasonlóan.

A **„lejtők és sziklatörmelékek *Tilio-Acerion-erdő*”** (9180) élőhelytípushoz sorolt, egészen kis kiterjedésben (cca. 3,5 ha-on), töredékesen megjelenő állományok jelenleg középkorú (41-80 éves), idős (81-120 éves) és öreg (120 év feletti) korosztály-csoportokkal vannak jelen a területen (a Nyikom és az Ólom-tető oldalában). Bár kifejezetten véderdő jellegű (rendre talajvédelmi elsődleges rendeltetésű) erdőkről van szó, a befoglaló erdőrészekben az elkövetkező 30-50 évben mégis várhatók fakitermelési (véghasználati) munkák. A beütemezett véghasználatok a sziklás-köves élőhelyeket várhatóan nem érintik majd, az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján – mint elvi lehetőséget vizsgálva – mégis áttekintjük az előttünk álló 3-5 évtized lehetséges változásait. Ennek alapján, 30 éves időtávlatban közel 2 ha-on véghasználat lehetséges, s ennek következtében eltűnnének a középkorú (41-80 éves) állományok, kis területen pedig megjelenének a felújítás korú (1-10 éves) és fiatalos (11-40 éves) erdők. 50 éves időtávlatban csak fiatalos (11-40 éves) és egészen kevés középkorú (41-80 éves) állomány lenne a területen, az öreg (120 év feletti) foltok területének minimális növekedésével. A jelenlegi vágáskorok teljes erdőrészekre vetítésével az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében jelentős, a véderdő funkcióval és az élőhelytípus biodiverzitás-megőrzésben betöltött szerepével nem összeegyeztethető változások történnének. Az extrém termőhelyi viszonyok miatt, a felvázolt változások csak elvi lehetőséget jelentenek, a fenntartási terv részletkérdéseinek kidolgozásánál azonban egy biztosabb szabályozási megoldás gyakorlatba ültetésére kell majd javaslatot tenni (pl. erdőrészhathár-módosítások, üzem módváltás).

A **„pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal”** (91G0) élőhelytípushoz sorolt állományok az öreg (120 év feletti) erdőket leszámítva, jelenleg minden korosztály-csoportban képviseltetik magukat. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30 éves időtávlatban a jelenleg meghatározó középkorú (41-80 éves) és idős (81-120 éves) erdők területe drasztikusan csökken, és a letermelésre kerülő állományok helyén jelentős területen

(több mint 250 ha-on) alakulnak ki fiatalos (11-40 éves) gyertyános-tölgyesek. Ezt követően 50 éves időtávlatban a helyzet részben javul, mert nagyobb (cca. 150 ha-os) területen lesznek jelen középkorú (41-80 éves) erdők, viszont eltűnnek a maradék idős (81-120 éves) állományok is, öreg (120 év feletti) erdők az alkalmazott vágáskorok miatt pedig gyakorlatilag nem keletkeznek! A jelenlegi vágáskorok alapján az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében nagyon drasztikus változások várhatók. A vágásos erdőgazdálkodás fenntartása a leírtak szerint rendkívül kedvezőtlenül befolyásolná az élőhelytípus jövőbeni helyzetét, ezért a fenntartási terv munkarészben a korosztály-viszonyokat kedvezőbbben alakító, folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodás előtérbe helyezésére teszünk majd javaslatot.

A **„pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel”** (91H0) élőhelytípushoz sorolt állományok egészen jelentős (300 ha-t meghaladó) térfoglalással vannak jelen a területen (a vegetációtérkép a tölgyes bokorerdőket és a melegkedvelő tölgyes jellegű állományokat is ide sorolja, függetlenül attól, hogy a koronaszintben milyen arányban van jelen a molyhos tölgy). A jelenleg főként középkorú (41-80 éves) és idős (81-120 éves) erdők a Nyikom és a Muzsla északnyugatra lefutó gerincein, valamint a Kis-Koncsúr déli oldalán figyelhetők meg. A felújítás korú (1-10 éves), fiatalos (11-40 éves) és kifejezetten öreg (120 év feletti) erdők területe egészen minimális. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30 éves időtávlatban a középkorú (41-80 éves) erdők területe 110 hektárral, az idős (81-100 éves) erdők területe mintegy 70 hektárral csökken (!), igaz közben az öreg (120 év feletti) erdők területe is gyarapodik cca. 75 ha-ral. Az utóbbi tényről függetlenül cca. 80 ha fiatalos (11-40 éves) állomány alakul ki, a középkorú erdők pedig majdnem teljesen eltűnnek. 50 éves időtávlatban a helyzet némileg konszolidálódik, mert nem történnek újabb véghasználatok, csak az állományok korosbodásából adódó változások

várhatók (pl. jelentősen megugrik az öreg erdők területe). A jelenlegi vágáskorok alapján az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében (a középkorú és idős erdők megcsappanása miatt) elég drasztikus változások várhatók, de a jelenlegi prognózis, illetve jövőkép (például, a véderdő funkció előtérbe helyezésével) tovább finomítható.

A **„szubmontán és montán bükkösök”** (9130) élőhelytípushoz sorolt (esetünkben szubmontán helyzetű) állományok a vizsgálati területen elsősorban középkorú (41-80 éves) és idős (81-120 éves) állományokkal vannak jelen, de az öreg (120 év feletti) erdők is közel 20 ha-t tesznek ki. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30 éves időtávlatban nagyon durva változások várhatók, hiszen a középkorú (41-80 éves) erdők teljesen eltűnnek, az idős (81-120 éves) és öreg (120 év feletti) erdőknek pedig cca. 90%-a kerül fűrészfűrész alá. A letermelésre kerülő állományok helyén aztán jelentős területen (összességében közel 100 ha-on) alakulnak ki felújítás korú (1-10 éves) és fiatalos (11-40 éves) bükkösök. Az összes állományhoz képest magas arányban beütemezett véghasználatok miatt a helyzet lényegében 50 éves időtávlatban sem változik, legfeljebb annyi említhető, hogy eltűnnek a felújítás korú (1-10 éves) állományok, és cca. 20 ha-on ismét megjelennek a középkorú (41-80 éves) erdők. A jelenlegi vágáskorok alapján az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében nagyon drasztikus elmozdulásoknak nézünk elébe. A vágásos erdőgazdálkodás fenntartása a leírtak szerint rendkívül kedvezőtlenül befolyásolná az élőhelytípus jövőbeni helyzetét (gyakorlatilag évtizedekre eltüntetné a középkorú-idős erdőket), ezért a fenntartási terv munkarészben a korosztály-viszonyokat kedvezőbbben alakító, folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodás előtérbe helyezésére teszünk majd javaslatot.

A **„pannon cseres-tölgyesek”** (91M0) élőhelytípushoz sorolt állományok jelenleg döntően középkorú (41-80 éves) és idős (81-120 éves) korosztály-csoportokkal képviselik magukat a tervezési területen. Az öreg (120 év feletti) állományok hiányoznak, a felújítás korú (1-10 éves) és fiatalos (11-40 éves) állományok területe nagyon csekély (25 ha alatti). Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve, az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30 éves időtávlatban a középkorú és idős erdők területe nagyon erősen – összességében több mint 250 hektárral (!) – csökken, a letermelt állományok helyén kisebb részben felújítás korú (1-10 éves), nagyobb részben (cca. 200 ha-on) fiatalos (11-40 éves) erdők alakulnak ki. 50 éves időtávlatban a helyzet csak kismértékben változik, de a középkorú (41-80 éves) erdők csekély területnövekedése mellett, tovább fogynak az idős (81-120 éves) állományok. Mindezzel párhuzamosan, alig keletkeznek öreg (120 év feletti) erdők, területük 5 évtizedes időtávlatban is csak alig 25 hektárra tehető. A jelenlegi vágáskorok alapján, az élőhelytípus korosztály-szerkezetében 3-5 évtizedes időtávlatban összességében elég markáns (nagyon erősen az elfiatalodás irányába mutató) változások várhatók, s ez a Natura

2000 célok megvalósításának (vagyis, hogy a jelölő élőhelytípus állományai kedvező természetvédelmi helyzetben legyenek fenntartva) is gátja lehet. Mindezek miatt, a fenntartási terv fejezetben kiemelt fontossággal tárgyaljuk azokat a javaslatokat, amelyek a véghasználati jellegű munkák más módon, más ütemezéssel történő végrehajtását – lényegében a folyamatos erdőborítást biztosító megoldások irányában történő elmozdulást szorgalmazzák.

Az összeállítás jól szemlélteti, hogy ha a tervezési előírások változatlanul maradnak, a vizsgált időtávlatban a jelenlegi, dominánsan középkorú-idős korcsoport-mintázatot a Nyikom és a Muzsla – Kis-Koncsúr tömbjében is nagy kiterjedésű fiatalos (11-40 éves) tömbök, illetve (50 évre előre tekintve) fiatalos és középkorú (41-80 éves) erdők mozaikja váltja. A fiatalos-középkorú erdők összefüggő tömböket alkotnak, 50 éves időtávlatban idős (80-120 éves) és öreg (120 év feletti) állományok csak a véderdő jellegű gerinceken és lejtőkön (főként a Kis-Koncsúr déli oldalában és Muzsla-pusztá felett) maradnak. A drasztikus változások alapvetően a zonális erdőket (cseres- és gyertyános kocsánytalan tölgyesek, szubmontán bükkösök) érintik, amit elsősorban az magyaráz, hogy ezen élőhelytípusok állományainak jelenleg közel 100%-a (91M0 esetében 91%-a, 91G0 esetében 98%-a, 9130 esetében 99%-a) vágásos üzemmódban kezelt. Ugyanez az arány az egyébként jelentősebb területfoglalású pannon molyhos tölgyesek esetében már csak 46%, de így látható, hogy az üzemmódok változatlansága esetén az öreg (120 év feletti) erdők kialakulására kevés az esély. Összességében ez az elemzés is rámutat a korosztály-viszonyok (várható) kedvezőtlen változására, és felhívja a figyelmet arra, hogy milyen nagy szükség van megelőző intézkedésekre.

A fentebb leírt fafajösszetételű és korú állományok 2009. évi XXXVII. tv. 7. § (1) bekezdés szerinti **természetességi besorolás**ánál dominál a származék erdő (81,61%) minősítés, ami elsősorban az őshonos lombos fafajú állományok magas sarjeredet-arányának tulajdonítható. Emellett (a magasabb régiókban: Nyikom, Muzsla) a természet-szerű erdők (10,40%) érnek még el jelentősebb borítást, az átmeneti erdők (3,06%), illetve kultúrerdők (4,93%) területe és szerepe csekély. Az utóbbi állományokhoz a hegylábi területek erdei- és feketefenyvesei, valamint akácosai, továbbá, a belső területeken itt-ott megjelenő lucosok tartoznak.

Az erdők **egészségi állapota** általánosságban kielégítő, a kocsánytalan tölgy, cser, gyertyán, bükk fafajok alkotta állományokban jelentősebb abiotikus és biotikus károsítás az elmúlt időszakban (5-10 év) nem történt. A Dél-Mátrában sokfelé látható erőteljes tölgypusztulás és ennek következtében fellépő záródáscsökkenés a vizsgálati területen nem figyelhető meg, bár tövön álló száraz törzsek szórványosan itt is sokfelé láthatók. A melegkedvelő tölgyesek és cseres-tölgyesek alsó szintjében előforduló virágos kőrises foltokban (pl. Szurdokpüspöki 7/B erdőrészlet) ugyanakkor erős, gímszarvas által okozott hántás mutatkozik. Emellett a köves, száraz gerinceken álló, véderdő

jellegű állományokban (pl. Pásztó 149/C erdőrészlet) található (71-100 éves kor közé eső) feketefenyves foltok erősen pusztulnak, a tövön álló törzsek fele-kétharmada szinte már mindenütt elhalt, vagy károsodott. A pusztulás okaként az erdővédelmi szakemberek a 2011-2012. évi rendkívül aszályos időjárást, majd a legyengült törzseket megtámadó – korábban már az ország más térségeiben is komoly feketefenyő-pusztulásokat előidéző – apotéciumos gombafajt (*Cenangium ferruginosum*) azonosították. A további fenyesek közül az 50 év alatti lomebegyes erdeifenyvesek jelenleg kielégítő egészségi állapotot mutatnak, a terület 31-50 éves kor közé eső lucosai (pl. Pásztó 142/C, 149/D erdőrészlet) viszont beteg, pusztuló fáikkal hívják fel magukra a figyelmet.

A tervezési terület középső és déli részén **fokozott vadhatás** jelentkezik. A fentebb már említett hántások mellett, főként a gímszarvas-rágás jelent gondot, mégpedig többféle állománytípusban. A Diós-patak menti virágos kőrises cseresekben (például: Szurdokpüspöki 7/B, 7/C, 7/D erdőrészletek) a korábbi bontás(ok) után nehezen újuló cser megsegítésére az állomány alatti virágos kőrís újulatot többször is visszavágták, ennek felsarjadt hajtásait viszont a szarvas nagyon erősen rágja. Hasonló a helyzet a Szurdokpüspöki 11/B erdőrészlet cseres-tölgyesének nyíltabb, gerincmenti részein, ahol szinte bonsai-szerű, teljesen torz fák és cserjék fogadják az arra látogatót. Erős vadragás tapasztalható a Muzsla oldalában levő, megbontott bükkösök alatt is, e helyszíneken (pl. Pásztó 3/E erdőrészlet) a bükkújulat jelentős része is komoly rágottságot mutat!

A fokozott hántás és rágás mellett, számos ponton (a gímszarvas-, muflon- és vad-disznó-állománynak „köszönhetően”) komolyabb taposás és túsítás is tapasztalható. Az utóbbi jelenség amellett, hogy az egyes élőhelytípusok fajkészletének megőrzése szempontjából kritikus problémát jelent, helyenként (pl. a gerincmenti területeken) erősebb gyomosodást is okoz. Hátráltatja továbbá, a tölgyes erdők megújulását a vad-disznó rendszeres makkfelszedése, illetve, a

fiatal csemetéket is károsító túsása. Bár jelenleg épített vadvédelmi kerítés és villanypásztor a tervezési terület erdeiben nincs, a fenti példák jelzik, hogy a vadlétszám magasabb, mint amit a terület erdei (jelenlegi korszerkezettel és vertikális tagoltsággal) tolerálni képesek. Összességében a nagyvadállomány hatása a tervezési terület erdeinek fenntartása szempontjából nem olyan kritikus, mint a Dél-Mátrában, de a napi szinten jelentkező természetvédelmi és erdőgazdálkodási/erdőkezelési problémák mérséklése érdekében, az elfogadható vadsűrűség kialakításához itt is indokolt lenne a térségi szintű vadlétszám-apasztás!

A JELENLEGI ERDŐGAZDÁLKODÁSI/ERDŐKEZELÉSI GYAKORLAT

A vizsgálati területen az aktuális erdőgazdálkodási gyakorlat – ahol az elmúlt egy-két évtizedben egyáltalán történtek gazdálkodási célú beavatkozások – a hagyományos, általános erdészeti irányelveket követi. A kifejezetten véderdő jellegű területek elkülönítésére már korábban sor került (= talajvédelmi elsődleges rendeltetés), azonban nagy gond, hogy ezek az állományok jelentős részben továbbra is vágáskorral rendelkező, vágásos üzemmódba sorolt erdők (lásd például, a pusztuló feketefenyves foltokkal, felnyíló tölgyesekkel, cserjésekkel és sztyepprétekkal mozaikos Pásztó 149/C erdőrészletet), melyek a jelenlegi szabályozórendszer szerint elvileg (távlatilag) letermelhetők. Ezen kívül a gazdasági rendeltetésű erdőkben további véderdő-foltok is találhatóak, melyeket a rendkívül meredek, szinte elérhetetlen részekre is felhatoló fakitermelési munkákkal (például a Nyikom északi lejtőjén, vagy a Muzsla keleti oldalában) maximálisan, szinte centiméterre megközelítettek.

Az aktív gazdálkodás alatt álló erdőkben számos helyen találunk folyamatban lévő (természetes) felújítást. A bontóvágások során jellemző az állományok egyenletes erélyű, a törzsek cca. 30%-át eltávolító megbontása, és ezzel párhuzamosan az alsó szint és az elegyfák teljes „kisöprése” (negatív példaként lásd: Szurdokpüspöki 9/A erdőrészlet). Az erősebben bontott, alsó szintjüktől megfosztott állományokban aztán megindul a füvesedés és gyomosodás, a Diós-patak völgyfői része környékén, tölgyesek alatt helyenként például, óriási ökörfarkkóró-mezők figyelhetők meg. Bontás után elvéve maradnak tehát, csak többé-kevésbé elegyes (esetleg változó eréllyel bontott) állományok, de néhány kivételt – egyebek között olyan helyszínt, ahol a beavatkozást követően foltokban még cserjék is maradtak – azért esetenként lehet találni (pl. Szurdokpüspöki 8/C, 12/A erdőrészletek).

A bontóvágásokat néhány év elteltével további bontások követik, majd az első beavatkozástól számított 10-12 éven belül általában megtörténik a végvágás is. Néhány helyen látható, hogy az első bontás után nem jelent meg a továbblépéshez szükséges mértékben az újulat, így a további bontás és a végvágás is tolódtott (a Szurdokpüspöki 7/B erdőrészletben például, 1996-ban volt bontás, de további munka az állomány alatti újulat ápolását leszámítva, nem történt). A végvágások esetenként nagyobb tömbökben történnek, az elmúlt években

például, a Nyikom északi lejtőjén (a Pásztó 141, 142, 150, 151 erdőtagokban) jelentős területen (több tíz hektárt elérő kiterjedésben) alakultak ki – gyenge újulattal fedett, gyomos – véghasználati területek. A végvágott területeken itt-ott szoliter hagyásfákkal találkozhatunk: a véghasználati faállományok összetétele alapján főleg csereket és kocsánytalan tölgyeket hagytak vissza (lásd például, Szurdokpüspöki 7/D), de a Nyikom északi lejtőin, bükkösök letermelése után sok barkóca berkenye is megmaradt (pl. Pásztó 150/A erdőrészlet). A végvágott részterületek között a vonatkozó előírásoknak megfelelően néhol 20-30 m széles elválasztó erdősávok is megfigyelhetők, szélességük, elhelyezkedésük és a végvágott részekhez viszonyított területarányuk miatt, ezek a foltok azonban aligha tudják betölteni biológiai funkciójukat.

Az egyenletes bontáson alapuló, általában 5-15 év alatt lebonyolított, úgynevezett ernyős felújítógátások nyilvánvaló előnye maga a természetes felújítási folyamat és a helyi génkészlet átörökítése, azonban az eljárás sematikus vonásai miatt (különösen, ha a felújítás erősen leegyszerűsítve, rövid idő alatt zajlik le) az újonnan keletkező állományok ismét csak homogén, egykorú erdők lesznek, így ez az erdőgazdálkodási gyakorlat hosszabb távon stabilizálja a vágásos erdőgazdálkodás kedvezőtlen következményeit.

A természetes felújulással keletkezett tölgyes fiatalosok viszonylag faja gazdagok, a déli részeken a cser és a kocsánytalan tölgy mellett rendszeresen jelen van bennük a virágos kőris, tatárjuhar, mezei szil, molyhos tölgy, mezei juhar, vadkörte, gyertyán. A bennük végzett erdősítés-ápolások főként a tövises cserjék (szeder, kökény, vadrózsa stb.) visszavágására irányulnak, de a főfafajok rosszul értelmezett megsegítése érdekében helyenként (pl. Szurdokpüspöki 7/D erdőrészlet) jól láthatóan a virágos kőrist, a mezei juhart, a tatárjuhart, a gyertyánt és más elegyfákat is igyekeznek szisztematikusan a háttérbe szorítani (de ugyanez a helyzet például a terület északi részén, a Pásztó 142/D erdőrészletben is). A kis

területen látható bükkös felújításokban – ahol egyébként helyenként a vágásokban sok a gyalogbodza, a szeder és a málna – ápolások nyomát nem látni (pl. Pásztó 3/E erdőrészlet).

Az elegyfák tudatos visszahagyása a nevelővágások során, jelenleg nem tapasztalható, ahogyan az álló és fekvő holtfa visszahagyása sem kifejezetten jellemző. A jelenleg középkorú állományok képe alapján mindenesetre kijelenthető, hogy a közelmúltban az elegyfák megtartása inkább csak esetleges volt, és sok helyütt inkább csak a főfafajjal hézagosan települt részterületeken volt jellemző. A „főfafajra dolgozás” szemlélete és az állományok homogenizálása tehát a mai napig jelen van a tervezési területen, bár azt is meg kell említeni, hogy a mai gazdálkodás eleve viszonylag fafajszegény, homogén, jobbára csak kocsánytalan tölgy, gyertyán, cser, bükk fafajokból álló erdőkben folyik. A Pásztó 142/B erdőrészletben nemrégiben végzett tisztítás jó példa a fentebb elmondottakra: a kocsánytalan tölgy, cser, gyertyán, akác fafajokból álló, jelenleg 28 éves erdőben elegyfát már alig találni, a kivágott törzseket és azok ágait pedig az 5 cm alatti mérettartományig összegyűjtötték, az erdő alját szinte az utolsó szál vékony fáig „kigereblyézték”. Ugyanide tartozó észrevétel, hogy, bár a közelmúltban elvégzett gyérítésekre (főként az erdőtömb korosztályviszonyai miatt) kevés példát találunk, a homogenizáló jellegű, vékonyabb törzsek, alsó szintben levő törzsek eltávolítására irányuló jelölések nyomai több ponton is jól láthatók.

Egészségügyi fakitermelések az utóbbi időben elsősorban a pusztuló fenyveseket érintették. E munkák közül külön említést érdemel a Nyikom nyugati gerincein foltokban megjelenő feketefenyő-foltok kitermelése (lásd, például, a Pásztó 149/C erdőrészletet), amit egészen elképesztő terepviszonyok mellett (meredek, kötőtermeléses terepen), lovas közelítéssel hajtottak végre, s ahonnan a gyenge minőségű faanyagot csak nagy ügyel-bajjal tudták a szomszédos vápákba leközéltetni. Magán a tervezési területen

a nyomokból ítélve, egyébként főleg a gépi közelítés szokásos: a közelítő traktorokkal a gerincek alatti, elérhetetlennek tűnő, egészen meredek állományrészekbe (a véderdők határáig és néha azon túlra) is felmennek. A kiszállítás eszközei a jelentős tengelyterhelésű, önrakodó tehergépkocsik, melyek – hasonlóan a közelítő-traktorokhoz – esős időszakban komolyabb károkat okozhatnak az állományok talajában és az úthálózatban.

Az erdőtömb belső úthálózata változó sűrűségű, de a domborzati viszonyok miatt inkább csak gyengén kiépült. A területen folyó erdőgazdálkodás érdekeinek mindenesetre többé-kevésbé megfelelő, hiszen egyes véderdők kivételével gyakorlatilag minden erdőrészlet elérhető. A ritkább úthálózat, a meredek oldalak és a nagyobb erdőrészletek miatt ugyanakkor az erdőterületen belüli (jellemzően vonszolós) faanyag-mozgatás távolsága megnő, ami az állomány- és talajkárok mellett, az élőhelyi állapot szempontjából sem kedvező. Mindemellett további, nagyobb mértékű beavatkozással járó feltáróút-építés a területen nem indokolt, a gazdálkodási tevékenység a meglévő műszelvényes földutak, a régi szekérutak és a szükség szerint kialakítható közelítőnyomok segítségével lebonyolítható. Egykori stabilizálásra utaló nyomok csak itt-ott láthatók, burkolt erdészeti feltáróút pedig, a tervezési területen sehol sincs.

AZ ÉRVÉNYBEN LEVŐ ÁGAZATI TERVEK ÖSSZEVETÉSE A TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEKKEL

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv átmeneti időszakban készült: a tervezési munkák még az 1996. évi LIV. tv. szerinti szabályozási környezetben indultak, lezárásuk pedig már a 2009. évi XXXVII. tv. hatályba lépése után, de még erdőterv-rendelet nélkül történt. Ennek megfelelően a tervezési területet magába foglaló Nagybányai Körzet erdőtervezési irányelvei közé a Natura 2000 szempontok csak olyan mértékben épültek be, amennyire a területileg érintett nemzeti park igazgatóság (BNPI) érvényesíteni tudta azokat. A 2010. év végén lezárt, valójában a 2010-2019. közötti időszakra érvényes körzeti erdőterv (csak nem védett területeket érintő) Natura 2000 felülvizsgálata még „menet közben”, 2010 közepén történt meg, s így alakult ki a körzeti erdőterv „végleges” szakmai tartalma.

A beütemezett fahasználatok közül a tisztítások, törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések elsősorban őshonos fafajú állománytípusokat (pl. kocsánytalan tölgyesek, gyertyánosok, cseresek) érintenek. E munkák területe viszonylag jelentős (cca. 130 ha), végrehajtásuk az őshonos lombos fafajok kíméletével, az idegenhonos fafajok visszaszorításával, az állományszerkezeti változottság megtartásával és fokozásával, illetve, az álló és fekvő holtfa bizonyos mértékű visszahagyásával a Natura 2000 célok sérelme nélkül is végrehajtható. A jelölések és a kivitelezési munkák során tehát, fokozott figyelmet kell szentelni a homogenizáló hatású, elegyfák rovására történő beavatkozások elkerülésére (vö. Szur-

dokpüspöki 9/A részlet negatív példája), mert a tervezési terület erdeinek jövőbeni állapota jórészt ezen (is) múlik! Az összesen 13,93 ha-ra beütemezett tarvágások mind akácos állományokba (pl. Pásztó 23/E, Szurdokpüspöki 3/J, 4/F erdőrésztetek) esnek, így ezek kivitelezése elvileg nem érint Natura 2000 célokat és szempontokat. Az egyetlen egészségügyi fakitermelés szintén idegenhonos fafajú állományt (Pásztó 151/G erdőrészlet, 40 év feletti erdefenyves) érint.

Amivel viszont a közeljövőben sok gond lehet, az a nagy területeket érintő felújítógátások ügye. A jelenlegi tervezés szerint összesen 270 ha közelítő bontógátással és mintegy 200 ha végvágással kell számolni az erdőtervi ciklus végéig (az összesített redukált terület 150 ha feletti). Az egy erdőtervi időszakban lebonyolított bontás és végvágás kedvezőtlen ökológiai és állományszerkezeti hatásai mellett, táji léptékű kérdések is felvetődnek, ugyanis a tervezett felújítógátások jórészt nagyobb tömbökben (Nyikom É-ÉNy-i oldala, Muzsla Ny-i és K-i oldala, Diós-patak völgyfő) jelentkeznek majd. A felvetett, problémásnak tűnő tervezések esetében a Natura 2000 célkitűzések és a körzeti erdőterv tartalmának lehetséges összehangolására a fenntartási terv munkarészben térünk vissza.

1.3.3.3. Vadgazdálkodás halászat, horgászat

VADGAZDÁLKODÁS

A terület a II/2. Mátra-Bükk-Cserehát nagyvadas vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el. A körzet kifejezetten nagyvadas jellegű, az apróvadnak nincs érdemi jelentősége. Helyenként nagyon magas a gímszarvas állománysűrűsége, és vadgazdálkodási-vadászati szempontból fontos nagyvad a muflon. A vaddisznóállomány és terítéke szintén kiemelkedően magas. A vadgazdálkodási körzetben

a vadgazdálkodást jelentősen befolyásolják a nemzeti parkok területén a természetvédelem részéről jelentkező szempontok és törekvések, valamint az, hogy mennyire sikerül megteremteni és fenntartani az összhangot az erdőgazdálkodással. A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak adatai alapján:

Vadfaj	A körzet jellemző állománysűrűsége (pld/100ha)	A körzet jellemző hasznosítási sűrűsége (pld/100ha)	A terület jellemzői				A vadfajok vadgazdálkodási jelentősége
			Állománysűrűség (2003-2014)		Hasznosítási sűrűség (2003-2013)		
			pld/100 ha	trend	pld/100 ha	trend	
Gímszarvas	1.443	0.124	2.194	növekvő	0.835	növekvő	nagy
Dámszarvas	0.027	0.001	0.017	stagnáló	0.001	stagnáló	kicsi
Őz	2.422	0.094	1.504	növekvő	0.600	csökkenő	átlagosnál kisebb
Muflon	0.445	0.086	1.046	növekvő	0.663	növekvő	nagy
Vaddisznó	1.470	0.347	1.494	növekvő	2.356	növekvő	nagy
Mezei nyúl	1.123	0.036	1.484	csökkenő	0.154	csökkenő	átlagosnál nagyobb
Fogoly	0.145	0.000	0.090	csökkenő	0.000	stagnáló	nincs
Róka	0.690	0.037	0.638	növekvő	0.421	csökkenő	átlagosnál nagyobb
Borz	0.427	0.008	0.267	növekvő	0.031	stagnáló	átlagosnál kisebb
Aranysakál	0.004	0.000	0.000	stagnáló	0.000	stagnáló	nincs

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2014)

A gímszarvas és a muflon becsült állománya és a hasznosított mennyiség is jelentősen növekedett.

Az őz és a vaddisznó becsült állománya egy kisebb visszaesést követően az elmúlt négy évben jelentősen növekedett. Ezzel szemben az őz hasznosított mennyisége fokozatosan csökkent. A vaddisznó hasznosítása kis hullámmal, de növekedett.

A dám állománya 2008-ban jelent meg a területen, azóta csökkentett létszámban, de stabilan jelen van. A hasznosítás az állandósult állomány ellenére még nem stabilizálódott.

A mezei nyúl állománya változó ütemben, de folyamatosan csökkent. A hasznosításban 2006-ban jelentős visszaesés volt, majd az új, minimális szinten állandósult a hasznosított mennyiség.

Bár fogoly állomány van a területen, azonban 2006 óta jelentős visszaesés volt az állományban. Hasznosítása a nagyon kis állomány miatt nem volt az elmúlt tíz évben.

A róka állománya kis visszaeséssel, de növekedett. A terítéke nagy ingadozást mutat az évek között is. Összességében csökkent a terítéke.

A borz állománya gyorsütemű emelkedést követően stabilizálódott. A terítéke ezzel szemben közel nullára csökkent.

Az aranyakál jelen lehet a területen, bár becslési adat még nincs, de 2013-ban elejtés történt.

Az egyéb fajok közül vadgazdálkodási szempontból számottevő jelentőségű a fácán, a szarka, a tőkés réce, a szajkó, csekély jelentőségű a kóbor kutya és macska.

Védett természeti területeken mindennemű gazdálkodási tevékenységet csak a természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelően, azoknak alárendelve lehet végezni. [1996. évi LIII. tv. 11.§ (1) bekezdés és 1996. évi LV. tv. 41.§ (1) bekezdés]

Védett természeti területeken vadgazdálkodási és vadászati tevékenység keretében a természetes ragadozókkal nem rendelkező, vadászható vadfajok (elsősorban a nagyvad: szarvas, őz, vaddisznó, muflon) populációinak szabályozása végezhető oly módon, hogy a kapcsolódó tevékenységek (vadgazdálkodási-vadászati létesítmények kialakítása és üzemeltetése, vadászati tevékenység gyakorlása) a védett természeti területen a lehető legkisebb zavarást okozzák.

A védett természeti területen vadgazdálkodási és vadászati berendezések (vadetető, szórók, mesterséges dagonyák, vaditatók, takarmánytárolók, sózók, magaslesek, vadbefogók, stb.) csak a természetvédelmi hatóság engedélyével létesíthetők és üzemeltethetők. [1996. évi LV. tv. 31.§ (1) bekezdés]

HALÁSZAT, HORGÁSZAT

A Natura 2000 területen horgászto nem található. A területet északon a 20 méter mély, 23 hektáron elterülő Hasznosi-víztározó határolja, ahol nappali és éjszakai horgászatra is van lehetőség.

1. 3. 3. 4. Vízgazdálkodás, halgazdálkodás

A tervezési terület döntő része a Zagyva részvízgyűjtő területén fekszik, délkeleten egy kicsi sáv nyúlik át a Tarna részvízgyűjtő területére.

A Zagyva részvízgyűjtő területe nagy, a csapadék viszonylag kevés, a párolgás és a vízbocsátó kőzet jelentős a felszínen, ezért a Zagyva nem sok vizet szállít a Tiszába. A Zagyva folyó a Gömöri-hegység déli nyúlványához tartozó Medves hegycsoportban, Zagyvaróna község határába 540 mBf magasságban ered és Szolnoknál ömlik a Tiszába. A Zagyva minimális vízhozama Jászteleknél 0,4 m³/sec (1993-ban), a maximális 198 m³/sec (1979-ben). Az árhullám gyorsan levonul, mert a hegyvidéki szakaszon nagy az esés, viszont közepes és kisvízének mennyisége jelentéktelen. A névadó víztest vízjárása heves. Kora tavaszi, főleg márciusi árvizeit a kis vagy közepes csapadékkal egyidejű hóolvadás okozza. A nyári és őszi gyakori nagy zivatarok csak a gyors lefolyású mellékágakon okoznak elöntést. A Zagyva völgye szimmetrikus és tál alakú, néhány helyen (Szurdokpüspöki, Tar, Némedi környékén) összeszűkülő. Vízjátéka igen nagy, néhány szelvényben meghaladja az 5 m-t is.

A mellékvízfolyásokon a meredek lejtő és a vízzáró rétegek miatt, főleg a nyári záporok okoznak árvizet, mivel a kisebb patakok vizét órák alatt megduzzasztják. Az igen kis vízgyűjtő-területű patakok – főleg a forrásokban szegény vidékeken – gyakran kiszáradnak. Az árvizes időt leszámítva a vízfolyások vízszállítása csekély. Nyári időszakban nem ritka a 300 l/s alatti tartós vízhozam (Szentlőrinc-kútán mérve).

A Tarna tervezési alegység névadó, és legfontosabb vízfolyása a Tarna-patak. Az É-D-i folyásirányú Tarna patak a Mátra keleti oldalvizeinek levezetője, három ág összefolyásából keletkezik, a Leleszi, a Parádi és a Ceredi Tarnából. A teljes vízgyűjtő terület 2116 km². A Tarna legjelentősebb mellékvízfolyása a Gyöngyös-patak, a Mátra nyugati oldalvizeinek levezetője, amelynek vízgyűjtője 544 km², a Tarna vízgyűjtő 25,7 %-a.

További jelentős vízfolyások még a Tarnóca-patak, a Bene-patak, a Parádi-Tarna-patak, a Nyiget-patak, a Domszlói-patak, a Kígyós-patak, a Külső-Mérges-patak, a Rédei-patak, a Szarvagy-patak

és az Ágóipatak. A patakok rendkívül szeszélyes vízjárásúak, a legkisebb és legnagyobb vízhozamok közötti különbség több ezerszeres lehet. A hóolvadás, vagy csapadékos időjárás hatására árvízkárokat okozó vízfolyások egyes részei a szárazabb augusztusi időszakban gyakran kiszáradnak.

A vízrendszer mai képét is meghatározó szabályozási, vízgyűjtő rendezési és vízmosáskötési munkálatokat az 1900-as évek elején megalakult Tarna-völgyi Társulatok kezdték meg. A Tarna vízrendszer sajátossága, hogy a Mátrából lefutó vízfolyások (Tarna és mellékágai) a Budapest – Miskolc vasútvonal alatti szakaszon összefüggő árvízvédelmi töltéssel épültek ki. A vasútvonal feletti mederszakaszok esetében víztartó depóniák a nagyobb vízfolyások mentén épültek, a kisebb patakokat egyszerű trapéz szelvénnel szabályozták. A hegyvidéki területen lévő vízfolyás-szakaszok nagyobb részt szabályozatlan, természetes mederben folynak.

VÍZTESTEK ÁLLAPOTA

/ Felszíni vizek - vízfolyások és állóvizek

A tervezési területen felszíni víztest nem található, egyetlen felszíni vízfolyás a területen eredő és a déli határt alkotó Diós patak.

/ Felszíni vizek állapota

A Diós-patak nem minősül víztestnek, így állapotára nincsenek adatok.

/ Felszín alatti vizek

A tervezési területet 3 felszín alatti víztest érinti, amelyből 1 hegyvidéki, 1 termálkarszt, 1 porózus termál típusú víztest.

/ Felszín alatti vizek állapota

A tervezési területet érintő 3 felszín alatti víztest mind mennyiségi mind kémiai minősítés szerint jó állapotú.

A VIZEK TERHELÉSE

A tervezési területen beépített terület nem található. Így sem szennyvíz, sem kommunális hulladékszennyezés nem terheli.

A tervezési területen bányászati tevékenység nem folyik. Szennyezett területek, nagyobb, pontszerű szennyezőforrások nincsenek.

DIFFÚZ SZENNYEZŐFORRÁSOK

Felszíni vizeket érő, erózióból és belvízelvezetésből származó foszforszennyezés

Az tervezési terület hegy- és dombvidéki jellegű, ezért jellemző az erózió. Az erdőterületekről származó foszforterhelés alacsony, sőt a megfelelő aljnövényzettel rendelkező erdők foszfor- visszatartó képessége kiemelkedő.

VÍZGYŰJTŐ-GAZDÁLKODÁSI INTÉZKEDÉSEK

A Víz Keretirányelv azt tűzte ki célul, hogy 2015-re a felszíni (folyókák, patakok, tavak) és felszín alatti víztestek „jó állapotba” kerüljenek. A keretirányelv szerint a „jó állapot” nemcsak a víz tisztaságát jelenti, hanem a vízhez kötődő élőhelyek minél zavartalanabb állapotát, illetve, a megfelelő vízmennyiséget is.

A jó állapot, illetve, mesterséges víztestek esetében a jó potenciál eléréséhez szükséges beavatkozásokat azonban össze kell hangolni az árvízi vagy belvízi védekezéssel, valamint a településfejlesztési elképzelésekkel, legyen szó szennyvízkezelésről, ivóvízellátásról, vagy a vízi közlekedés fejlesztéséről.

A kitűzött cél, vagyis a vízfolyások, állóvizek, felszín alatti vizek jó ökológiai, vízminőségi és mennyiségi állapotának elérése összetett és hosszú folyamat. Az e célok eléréséhez szükséges intézkedéseket a vízgyűjtő-gazdálkodási terv foglalja össze.

A felszín alatti víztestek nagy részénél a jó állapot tartandó fenn. A tervezési területet érintő 2-10 Zagyva és 2-11 Tarna vízgyűjtő-gazdálkodási terv határozta meg a szükséges intézkedéseket.

1. 3. 3. 5. Turizmus

A Nyugat-Mátra a Mátra hegység Zagyva-völgy mentén húzódó nyugati szárnya. A különleges természetmegőrzési terület határa északon a Hasznosi-víztározó, délen az Istenfa-tető és János vára, nyugaton Pásztó települése. Keleti fele nem különül el markánsan a hegység többi részétől.

A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése a kijelölés alapjául szolgáló fajok és élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének helyreállítása, megőrzése, fenntartása. A területen található sztyepprétek, valamint a hozzájuk köthető növény- és állatvilág kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása és a turisztika negatív hatásainak csökkentése is kiemelt feladat. Fontos a cserjésedés visszaszorítása, a jelölő fajok, mint az endemikus Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), a szikla- és pusztafüves lejtőkön található kékesibolya színű leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), a szubmediterrán bokorerdők lakója, az Anker-araszoló (*Erannis ankeraria*), és a feltűnően szép csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*) érdekében.

A Nyugat-Mátrába látogatók felfigyelhetnek olyan ritka, kiemelten védett jelölő fajokra, mint a nagy hőscincér

(*Cerambyx cerdo*) és a szarvasbogár (*Lucanus cervus*), valamint a közösségi jelentőségű skarlátbogár (*Cucujus cinnaberrinus*). A véderdő jellegű, meredek erdőállományok és sziklagyepek természetességének megőrzése érdekében a technikai és tömegsport-rendezvényeket az elmúlt években korlátozták a területen.

A Cserhát és a Mátra hegyvonulatai között szeszélyesen kanyargó Zagyva folyó partjára települt a térség jelentős települése: Pásztó, a „Mátra Kapuja”. A város külterületéhez tartozik a Nyugat-Mátra Natura 2000 területének nagyobb része. A város központjában híres műemlék-együttest is megtekinthetnek a látogatók. A Pásztói Szabadidő Sportegyesület rendszeresen indít teljesítménytúrákat a Mátrába, melyen jelenleg a „Pásztó Túravezetője” Hűségkártyával rendelkezők 50% kedvezményben részesülnek. A Nyugat-Mátra másik jelentős települése Szurdokpüspöki, a falu fölött magasodó Mátra jelenti a legnagyobb vonzerejét. A települések fölött a 805 méteres Muzsla terület. Az erre kirándulók útba ejthetik a Kis-Cser-kút, Remete-kút, valamint a Grófné-kútja elnevezésű forrásokat is. A kistérségi turizmus összehangolása érdekében szükséges a Pásztói Kistérségi Turizmusfejlesztési Program elkészítése és hasznosítása.

Pásztó településen az összes kereskedelmi szálláshely férőhelyeinek száma 2005-től 2012-ig nem változott, 44 volt. Míg Szurdokpüspöki esetében a gazdasági válság okozhatott jelentős visszaesést egy nagyobb vendéglátóhely bezárásával: 2008-ig a szállásférőhelyek száma 200 körül mozgott a településen, majd 2009-től kezdve 20 alá csökkent.

1. 3. 3. 6. Ipar

A természetmegőrzési területen ipari tevékenység nem folyik.

1. 3. 3. 7. Infrastruktúra

Közút, vasútvonal a területet nem érinti, és nem is tervezik a létesítését. A terület északi határán halad a 2408, j. mellékút. A területet számos erdei földút tárja fel. Földgáz és villamosenergia vezeték sem található a területen.

1. 3. 3. 8. Települési viszonyok, területfelhasználási konfliktusok

A Natura 2000 terület **Pásztó** és **Szurdokpüspöki** Nógrád megyei települések területét érinti, nagyobb kiterjedésű része Pásztó közigazgatási területén található. A rendelkezésre álló településrendezési eszközöket (Településszerkezeti terv, Helyi Építési Szabályzat, Szabályozási terv) Pásztón eredetileg 2001-ben (azóta többször módosítva), Szurdokpüspökön 2002-ben fogadták el, a településszerkezeti tervet önkormányzati határozattal, a Helyi Építési Szabályzatot (HÉSZ) és annak mellékletét képező Szabályozási terv(-ek)et pedig, önkormányzati rendelettel.

A települések településrendezési eszközei közül a szerkezeti és szabályozási tervlapok nem tartalmazzák a Natura 2000 terület térképi lehatárolását, azonban **Pásztó** 2012-ben - a korábbi módosításokkal egységes rendeletként - elfogadott Helyi Építési Szabályzatának melléklete közli a települést érintő helyrajzi számokat.

Az egyéb védelmi státusok közül a következőket jelenítik meg a településrendezési eszközök a Natura 2000 területen:

Pásztó - Fokozottan védett terület (részben fedi le a Natura területet).

Szurdokpüspöki - Helyi természetvédelmi terület (részben fedi le a Natura területet)

A településszerkezeti tervek alapján a Natura 2000 terület által érintett részekben az alábbi területfelhasználási besorolások érvényesek:

Pásztó – Erdőterület, Mezőgazdasági terület – Gyepterület, Mezőgazdasági terület - Major, tanya területe

Szurdokpüspöki - Gazdasági erdő, Védett erdő

Tehát mindegyik településen csak beépítésre nem szánt területfelhasználási egységek érintik a N2000 helyszínt. A településszerkezeti tervek alapján a meglévő, vagy tervezett közlekedési infrastruktúra elemek közül az alábbiak találhatók: Pásztó területén a 2408 sz. országos közút (Pásztó-Mátraszentimre) a terület északi szélé mentén halad. Ezen kívül helyi önkormányzati utak (dűlőutak) és erdészeti utak, Szurdokpüspöki területén erdészeti utak érintik a területet.

A turisztatérképek alapján, kijelölt gyalogos túraútvonalak is áthaladnak a területen, de a településrendezési eszközök ezt nem jelzik.

Új, tervezett közlekedési elemet nem tartalmaznak a tervek.

Pásztó **Helyi Építési Szabályzata** alapján az **erdőterület** védelmi rendeltetésű (Ev), ahol épületet nem szabad elhelyezni. Az úgynevezett egyéb erdő övezetre (Ee) az OTÉK 28.§ /4/ előírásai vonatkoznak azzal az eltéréssel, hogy a beépíthetőségi határ 300 ha.

A mezőgazdasági területi övezetei közül az **Mgy** (gyepterület) övezetben a természethez kapcsolódó gazdasági és lakóépületek elhelyezésére az OTÉK. 29. § gyep művelési ágra vonatkozó előírásai érvényesek. Az **Mm** (major, tanya) övezetben az OTÉK szerint lehetséges épületelhelyezés.

Szurdokpüspöki HÉSZ-e alapján az **Eg** erdőövezetben a gazdálkodás számára szükséges létesítmények helyezhetők el, a 10,0 ha-t meghaladó terület nagyságú erdőterületen 0,5 %-os beépítettséggel. Az **Ev** védő és védett erdőterületen építmény nem helyezhető el, a fakitermelés korlátozott, tarvágás tilos.

A két település HÉSZ-e speciálisan csak a Natura 2000 területre érvényes rendelkezéseket nem tartalmaz.

A Natura 2000 területtel kapcsolatosan lényegi **területfelhasználási, tájhasználati konfliktus** a rendelkezésre álló településrendezési dokumentumok alapján nem várható.

Dudás László
Zöld levelibéka

II.

Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. NÉV

Nyugat-Mátra kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (KjTT)

1.2. AZONOSÍTÓ KÓD

HUBN20051

1.3. KITERJEDÉS

1498,55 hektár

1.4. A KIJELÖLÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK

1.4.1. JELÖLŐ NÖVÉNYFAJOK

Irányelv melléklete	Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
---	Leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	C
---	Janka-tarsóka (<i>Thlaspi jankae</i>)	C

1.4.2. JELÖLŐ ÁLLATFAJOK

Irányelv melléklete	Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
II.	Csíkos medvelepke (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>) *	C
---	Magyar tavaszi fésűsbagoly (<i>Dioszeghyana schmidtii</i>) *	C
---	Anker-araszoló (<i>Erannis ankeraria</i>) *	B
II., IV.	Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	C
II., IV.	Skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>)	C
II.	Szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	C

* = kiemelt közösségi jelentőségű állatfajok

1.4.3. JELÖLŐ ÉLŐHELYEK

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) sz. kormányrendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
40A0	Szubkontinentális peripannon cserjések *	B
6190	Pannon sziklagyepek *	B
6240	Szubpannon sztyeppék *	B
9180	Lejtők és sziklatörmelékek <i>Tilio-Acerion</i> -erdői *	C

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	B
91H0	Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> -szel *	B
9130	Szubmontán és montán bükkösök	B
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	B

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok

1.5. ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK

Nógrád megye:

Pásztó, Szurdokpüspöki

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) sz. KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státust is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. EGYÉB VÉDETTSÉGI KATEGÓRIÁK

A „Nyugat-Mátra” KJT területének szinte teljes egészében (1494,1 hektáron) része a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A tervezési terület szinte teljes egészében (1491 hektáron) az országos ökológiai hálózat magterülete, további 3,1 hektáron pufferterülete.

1.7. TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben lévő körzeti erdőterv átmeneti időszakban készült: a tervezési munkák még az 1996. évi LIV. tv. szerinti szabályozási környezetben indultak, lezárásuk pedig már a 2009. évi XXXVII. tv. hatályba lépése után, de még erdőterv-rendelet nélkül történt. Ennek megfelelően a tervezési területet magába foglaló Gyöngyössolymosi Körzet erdőtervezési irányelvei a Natura 2000 szempontokat csak olyan mértékben foglalták magukba, amennyire a területileg érintett nemzeti park igazgatóság (BNPI) érvényesíteni tudta azokat. A 2010. év elején lezárt, valójában a 2009-2018. közötti időszakra érvényes körzeti erdőterv (csak nem védett területeket érintő) Natura 2000 felülvizsgálata végül 2010 közepén történt meg, s így alakult ki a körzeti erdőterv „végleges” szakmai tartalma.

Településszerkezeti terv és HÉSZ:

- » Pásztó: 129/2001./VII.17. önk. hat. (többször módosított), 22/2012./X. 26./sz. önkormányzati rendelet
- » Szurdokpüspöki: TSZT: nincs feltüntetve, HÉSZ: 11/2002. (X. 3.) sz. önk. rendelet

Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek: a terület az Északi-középhegységi nagyvadas vadgazdálkodási táj Mátra-bükk-csereháti nagyvadas vadgazdálkodási körzetébe tartozik (II./2.)

Fajmegőrzési tervek: Anker-araszoló (*Erannis ankeraria*) – KvVM TVH, 2004,

Hiúz (*Lynx lynx*) – KvVM TVH, 2004

2. Veszélyeztető tényezők

A Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi – legfrissebb – változatában a tervezési területre vonatkozóan (összességében, vagyis nem élőhely-specifikusan) az alábbi hatások és veszélyeztető tényezők szerepelnek:

Kód	Hatás / Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Hatás iránya (P=pozitív, N=negatív)	Hatás eredete (o=külső, i=belső, b=mindkettő)
A10.01	sövény, bozót, cserje eltávolítása	L	N	b
A10.01	sövény, bozót, cserje eltávolítása	L	P	b
F3.01.01	vadak károkozása (túltartott vadállomány)	M	N	b
I02	problémát jelentő őshonos fajok	L	N	b
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	M	N	b
K04.05	növényevők általi károkozás (vadrágás is)	M	N	b
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	N	b

Megjegyzés: A fenti listában szereplő I02 (= problémát jelentő őshonos fajok) és K02.01 (=fajösszetétel változás, szukcesszió) kategóriák értelmezésénél figyelembe veendő, hogy ezek a hatások/veszélyeztető tényezők nem a terület egészére, hanem csak bizonyos élőhelytípusokra (pl. egykori irtásrétekre) értelmezhetők.

A tervezési terület erdőterületein belül – tekintettel a Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi változatának tartalmára és az ezen kívül tapasztaltakra – a jelölő élőhelyek és/vagy fajok szempontjából az idevágó európai uniós jegyzék kategóriáinak használatával (vö. bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal) az alábbi (aktuális és potenciális) veszélyeztető tényezőkről lehet részletesebben beszélni (az érintettségre vonatkozó %-os értékek a teljes tervezési területre viszonyítandók):

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
B02	erdőgazdálkodás (általában)	M	~ 70	91M0, 91G0, 9130 – Az erdők homogenizálása, az erdők fafaj-összetételének és szerkezetének átalakulása, a fajkészlet további szegényítése, vágásos erdőkép fenntartása, mezoklíma-romlás. 91H0, 9180 – A véderdő-funkciók veszélyeztetése, az állományok egy részének vágásos üzemmódban kezelése. Magyar fésűsbagoly, sárga gyapjasszövő – A két faj élőhelyének, illetve életfeltételeinek szűkítése.
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	~ 70	91M0, 91G0, 9130 – Az erdőszerkezet kedvezőtlen alakítása, az erdei mikrohabitatok körének szűkítése. Skarlátbogár – A szaproxilofág rovarfajok élőhelyének, illetve életfeltételeinek szűkítése.
B02.06	nevelővágások (tisztítások és gyérítések)	M	~ 40	91M0, 91G0, 9130 – Az erdők homogenizálása, az erdők kedvezőtlen fafaj-összetételének és szerkezetének kialakítása és fenntartása.
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	L	~ 10	6190, 6240, 91G0, 91M0, 91H0 – Turisztikai és vadászati tevékenység miatt bekövetkező erózió, bolygatás, taposás, illetve erdei utak mentén jelentkező bolygatások, adventív és inváziós fajok előretörése.
F03.01	nagyvad károkozása (túltartott vadállomány)	M	~ 85	Minden élőhelytípus – A vadállomány okozta taposás, túrás, rágás, hántás, erózió, bolygatás, fajszелеkció, az erdők természetes felújulásának, a természeteshez közelítő korösszetétel kialakulásának részleges blokkolása.
G01.02	túrázás, lovaglás és nem gépesített járművel végzett tevékenység	L	~ 5	6190, 6240, 91G0, 91M0, 91H0 – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás.
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	M	~ 20	6190, 6240, 9M0, 91G0 – A <i>Robinia pseudoacacia</i> terjeszkedése, az élőhelyek átalakítása.
K02.01	természetes fajösszetétel változás, szukcesszió	M	~ 5	6230, 6240, 6510, 6520, leánykőöröcsin – Gyomosodás, cserjésedés, erdősődés, az élőhelyek átalakulása, degradációja, a ritka fajok eltűnése.
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	~ 95	91G0, 91M0, 91H0 – Az állományok egészségi állapotának és stabilitásának gyengítése.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE

A tervezési területen alapvető, általános természetvédelmi célkitűzés a kijelölés alapjául szolgáló, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének (*favourable conservation status*) helyreállítása, megőrzése, fenntartása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve (ahol gazdálkodási tevékenység folyik) a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

A gazdálkodással érinthető erdőterületeken alapvető természetvédelmi célként fogalmazható meg, hogy a jelölő cseres-tölgyesek (91M0), gyertyános-tölgyesek (91G0) és szubmontán bükkösök (9130) állományait minél kedvezőbb természetvédelmi állapotban kell fenntartani. A kedvező helyzet biztosításához (a termőhelyi viszonyoknak megfelelő természetes élőhely-típushoz való közelítés szükségessége mellett) az önfenntartó folyamatok minél teljesebb körű működésére, illetve egyes kompozicionális és strukturális ismérvek jelenlétére van szükség. Feladatnak tekinthető tehát, a tájhonos fafajú, az élőhelytípusnak megfelelő összetételű cserje- és gypeszinttel rendelkező, elegyes, vegyeskorú, vertikálisan tagolt, a lehető legtöbb szintet tartalmazó, mozaikos, tájidegen fajoktól mentes, holtfában és egyéb mikroélőhelyekben gazdag, idős állományrészeket, illetve igen idős fákat és méretes holtfát is tartalmazó erdők kialakítása és fenntartása. Mindezt optimális esetben a folyamatos erdőborítás felé való elmozdulás mellett, drasztikus beavatkozásoktól mentes erdőgazdálkodási megoldásokkal, kíméletes technológiák alkalmazásával lehet elérni.

Az extrém termőhelyen álló, véderdő jellegű állományokkal jelen levő molyhos tölgyesek (91H0), hársas sziklaerdők (9180), valamint a sziklai cserjések (40A0) esetében természetvédelmi célként fogalmazható meg az állományok érintetlen, rendszeres beavatkozás nélküli fenntartása. A molyhos tölgyesek és sziklaerdők esetében csak a faállományok nagyobb területet érintő természeti katasztrófái, illetve bolygatásai (széldöntés, jégtörés stb.) előfordulásakor válhatnak szükségessé felújulást segítő, illetve, a folyamatos erdőborítás helyreállítását célzó (nem gazdálkodási motivációval végzett) beavatkozások. A 91E0 élőhelytípus alá sorolható patakmenti ligeterdők apró állományai (Ördög-árok, Ólom-bércet határoló árkok) a befoglaló zonális erdőtől elkülönítve, differenciáltan kezelendők: az állományok érintetlenül, a természetes dinamikai folyamatokra alapozva tartandók fenn.

A száraz gyepek (6190 – sziklagyepek, 6240 – szubpannon sztyepppek) tekintetében távlati, fő természetvédelmi cél a megőrzés, a jelentős degradáló hatások kizárásával, illetve csökkentésével, a regeneráció lehetőségének biztosításával. Ennek sikeres folytatása esetén aktív beavatkozás csak ott és akkor szükséges, ahol/amikor a természetes szukcesszió az élőhely átalakulásával fenyeget.

A kaszálórétek (6410 – láprétek, 6440 – mocsárrétek, 6510 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, 6520 – hegyi kaszálórétek) mint másodlagos, ember által kialakított élőhelytípusok aktívan kezelendők. Az egykor igen szép állományokat aktuálisan a megszűnés (beerdősülés, átalakulás) fenyegeti. A rövid távú cél ezért általában a rekonstrukció, a körülmények és a természetességi állapot javítása (árnyalás csökkentése, fák, cserjék, zavarástűrők visszaszorítása, természetes állományalkotó és kísérőfajok felkarolása) intenzívebb beavatkozásokkal. A kialakuló kedvező állapot (változatos, állományalkotó, kísérő és ritka fajokban gazdag rétek) fenntartása folyamatos, de extenzívebb kezelést igényel.

Az élőhelyek kedvező természetességi állapotának megtartása és helyreállítása mellett (a védett és veszélyeztetett minősítésű egyéb fajok megőrzésének biztosításán túl), védelmi cél a közösségi jelentőségű (részben jelölő elemnek minősülő) növény- és állatfajok populációinak megőrzése. A szaproxilofág rovarfajok közül a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) életfeltételeinek biztosításához a gazdálkodással érintett erdőkben is szükséges az álló és fekvő holtfa

megfelelő mennyiségű és korhadtsági fok szerint is differenciált fenntartása. A nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*) és a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) védelme érdekében az idős (részben pusztuló) faegyedek és állományrészek folyamatos jelenlétét kell biztosítani. A magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) populációinak megőrzéséhez cserben, molyhos tölgyben és juharfajokban gazdag erdők, az Anker-araszoló (*Erannis ankeraria*) megtartásához molyhos tölgy és virágos kőris alkotta, jó szerkezetű bokorerdők, a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) állományának megőrzéséhez cserjés erdőszegélyek folyamatos jelenlétére van szükség. A kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) populációinak megőrzéséhez az odvas-üreges, idős törzseket tartalmazó öreg állományok folyamatos jelenlétének biztosítása is természetvédelmi cél. A ritkán felbukkanó hiúz (*Lynx lynx*) stabil megtelepedésének támogatásához az erdőtümb viszonylagos háborítatlanságának megteremtése lenne szükséges.

A tervezési terület száraz gyepein előforduló piros kígyószisz (*Echium russicum*), leánykőkörcsin (*Pulsatilla grandis*) és Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) populációinak védelme a lelőhelyek zavartalanságával, illetve szükség szerint szelektív cserjeirtással és a fűavar-borítottság mérséklésével biztosítható. Lényegében ugyanez mondható az álolaszáska (*Paracaloptenus caloptenoides*) esetére. A csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*) jövője a változatos, természetsterű, erdőszegélyekben gazdag vegetáció fenntartásával biztosított. Az országosan nem különösebben ritka, nem erősen specialista nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) fennmaradása szintén élőhelyük védelméhez köthető, de ez utóbbiak jelenléte (a nedves rétek, illetve vizes élőhelyek ritkása miatt) megerősítésre vár.

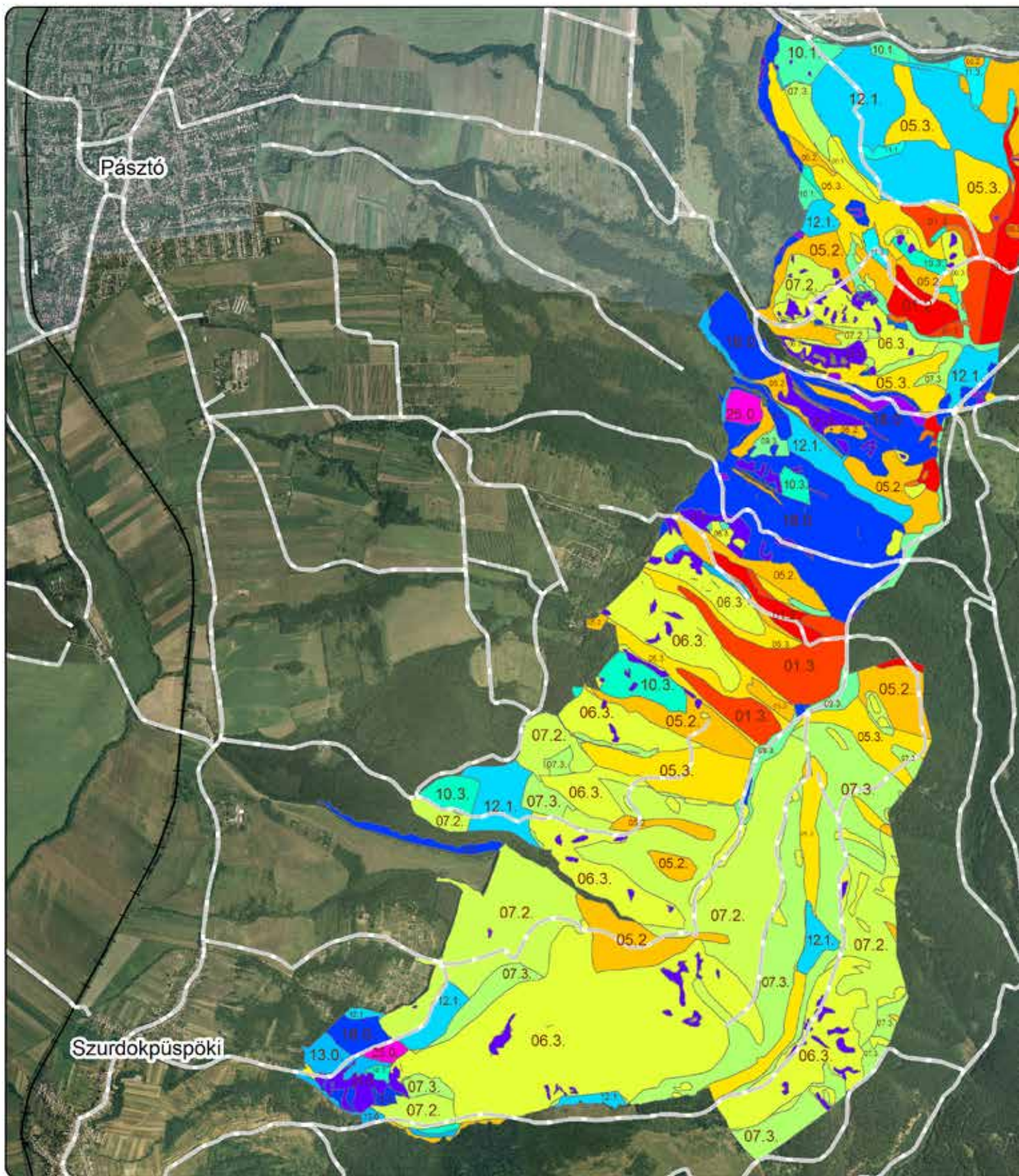
A tervezési terület erdeinek fenntartása során további szempont a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazko-

dás képességének fenntartása. Az erdőkben mindezek miatt csak olyan kezelési/gazdálkodási tevékenységek végezhetők, amelyek az állományok egészségi állapotának megőrzése mellett, képesek az erdei élőhelyek változó klíma melletti továbbélését, „adaptálódását” is biztosítani. Változatos szerkezet és fajösszetétel kialakítása szükséges tehát, és a hagyományos főfaj-centrikus megközelítés mellett/helyett az elegyfajok nagyobb elegyarányú jelenlétének tolerálása, segítése is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

A tervezési területen belül rendkívül fontos természetvédelmi cél a természetes dinamikai folyamatok feltételeinek biztosítása, illetve az azt korlátozó vagy blokkoló hatások minél nagyobb mértékű kiszűrése. Ennek megfelelően, a különböző antropogén eredetű bolygatások minimalizálása érdekében távlatilag is keretek között tartandó a terület turisztikai hasznosítása, folyamatosan ellenőrizendő az adventív (részben inváziós) lágyszárúak és fásszárúak (pl. *Conyza canadensis*, *Erigeron annuus*, *Robinia pseudoacacia*) jelenléte, megtelepedése. Mindezen felül biztosítandó a kellően alacsony térségi nagyvadlétszám, amely megteremti az elemeiben teljes, folyamatában hiánytalan, hosszú távon is egészséges faállományt eredményező erdőmegújulást, lehetővé teszi, hogy az állományok faj-, kor- és térszerkezete változatosabbá váljon, továbbá, elősegíti a száraz gyepek természetközeli állapotban való fennmaradását is. Az utóbbi feltétel érvényre juttatásához teljesülnie kell: erdőkben a lékdinamika intenzív „működésének”, a vad általi, még elfogadható fafajszelekciónak, gyepekben a gypalkotók (nagyobbrészt füvek) folyamatos regenerációjának, ki kell alakulnia a zavarástűrők alacsony részarányának és minden élőhelyen, még a leginkább vadjárta termőhelyeken (sziklás-méredék oldalak, száraz déli lejtők stb.) is teljesülnie kell a legfőbb kritériumnak, hogy a talajfelszín csak mérsékelten legyen bolygatva, letaposva.

A „Mátra” különleges madárvédelmi területtel (kód: HUBN10006) való szinte teljes területi átfedés okán a teljesség kedvéért a természetvédelmi célkitűzések között megemlítenődő a jelölő madárfajok fészkelő- és táplálkozóhelyeinek biztosítása, az előforduló populációk védelme is. A jelölő madárfajok közül a tervezési területen (természetföldrajzi és állomány-jellemzői miatt) elsősorban a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), a hamvas küllő (*Picus canus*), az örvös légykapó (*Ficedula albicollis*), a kék galamb (*Columba oenas*), a békászó sas (*Aquila pomarina*), a parlagi sas (*Aquila heliaca*) és a darázsölyv (*Pernis apivorus*) védelmi szempontjai kerülhetnek előtérbe.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések és prioritások a tervezési terület hivatalos Natura 2000 adatlapján (Standard Data Form, SDF) is megtalálhatók.

■ KE 01.2.	Középkorú bükkös	■ KE 06.3.	Középkorú-idős molyhos tölgyes
■ KE 01.3.	Idős bükkös	■ KE 07.2.	Középkorú cseres-tölgyes
■ KE 03.3.	Középkorú-idős törmelékes erdők	■ KE 07.3.	Idős cseres-tölgyes
■ KE 04.3.	Középkorú-idős égerliget, égerláp	■ KE 09.3.	Középkorú-idős tölgyes sziklaerdő
■ KE 05.2.	Középkorú gyertyános-tölgyes	■ KE 10.1.	Fiatal erdei- és feketefenyves
■ KE 05.3.	Idős gyertyános-tölgyes	■ KE 10.3.	Középkorú-idős erdei- és feketefenyves
■ KE 06.1.	Fiatal molyhos tölgyes	■ KE 11.1.	Fiatal lucfenyves

A mátrai Natura 2000-es élőhelyvédelmi területek Kezelési Egységei

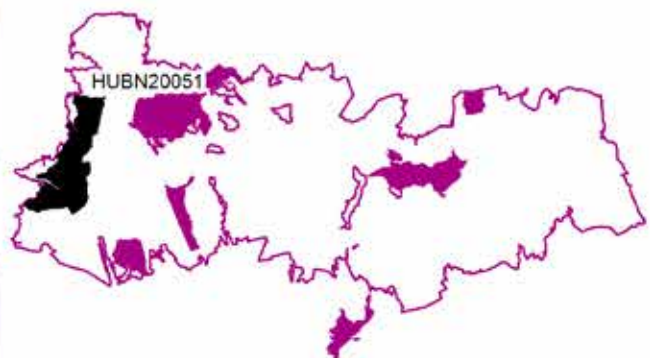
HUBN20051 Nyugat-Mátra kjTT

Jelmagyarázat

- Úthálózat
- Vasútvonalak
- Mátra madárvédelmi terület
- Mátrai élőhelyvédelmi területek

Forrás:
DTA - 50
FÖMI
Földművelésügyi Minisztérium
Mezőgazdasági és
Vidékfejlesztési Hivatal

- KE 11.3. Középkorú-idős lucfenyves
- KE 12.1. Fiatal zonális erdők (bükkös, gyertyános-tölgyes, cseres-tölgyes)
- KE 13.0. Akácos
- KE 17.0. Peripannon cserjés
- KE 18.0. Másodlagos cserjések
- KE 21.0. Természetes száraz gyepek
- KE 22.0. Üde és nedves kaszálórétek
- KE 25.0. Kultúrterületek (szántó, szőlő, kiskert, bánya, park, település)

Szerkesztette:

SZIE TTI GISStudio
Gödöllő, 2016

3.2. KEZELÉSI JAVASLATOK

A következőkben a Natura 2000 területen jelölő minősítésű (A-B-C reprezentativitású) közösségi jelentőségű élőhelytípusok, valamint a közösségi jelentőségű, de nem jelölő minősítésű (D reprezentativitású) élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat foglaljuk össze. Ezen túl összegezzük az egyéb (nem közösségi jelentőségű) természetes élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat is, továbbá, az esetleges rekonstrukciós, rehabilitációs tevékenységek irányainak kijelölése érdekében, röviden kitérünk a fontosabb másodlagos (zömmel idegenhonos fajok által meghatározott) élőhelytípusok kezelési kérdéseire is. A kezelési javaslatok a lehetséges mértékben figyelembe veszik a jelölő állatfajok, valamint az egyéb (védett vagy lokálisan értékesnek minősíthető) fajok élőhelyi igényeit is. Kiemelt egyedi értékek (pl. fokozottan védett fajok előfordulásai) ugyanakkor lokálisan felülírhatják a Natura 2000 szempontú javaslatokat.

A kezelési javaslatok kapcsán fontos kiemelni, hogy a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4.§ (5) pontja értelmében *„a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”*

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a tervezési terület földrajzi jellemzői, az előforduló közösségi jelentőségű értékek és a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat alapján javaslatot tegyenek a területfenntartás, területhasznosítás, illetve gazdálkodás jövőben kívánatos módjára. **A fenti jogszabályi kivonat szerint, a gazdálkodók számára ezek a természetvédelmi javaslatok a jelen terv alapján külön kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak jövőbeni (a fenntartási terv irányelveivel összhangban kidolgozandó) támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé.** Más előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra (például, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényből levezethető irányelvekre és kötelezettségekre) csak utalást tesz.

A Natura 2000 célok megvalósításához kapcsolódó, felszín alatti térségeket, szántó-, gye- és erdőterületeket érintő, gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi javaslatokat kellően konkretizált és rendszerezett irányelv-csomagok kialakítása érdekében, úgynevezett kezelési egységek (KE) szerint dolgoztuk ki. A kezelési egységek több szempont alapján elkülönített, az élőhelyi sajátosságokhoz és az állományjellemzőkhöz igazodó, térben is lokalizálható egységek, melyek nem követik az ingatlan-nyilvántartási határokat, de sok esetben az erdőrészlet-határokat sem. E megközelítés indoka, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához a valós, tényleges állományviszonyokra, valamint az aktuális területhasználati és/vagy gazdálkodási formákra alapozva megfogalmazott irányelvekre van szükség.

A kezelési egységek meghatározásánál, közvetőlegesen azonos jellemzőkkel bíró, s ezért többé-kevésbé azonos kezelést igénylő, térben is jól elhatárolható, több kritérium alapján levezethető egységeket igyekeztünk felállítani. A Mátra területére eső természetmegőrzési területeken (SCI, illetve SAC) a kezelési egységek elhatárolása összességében 4 különböző szempont figyelembe vételével történt, melyeket az egységesség kedvéért mindenütt követtünk és ismertettünk:

(1) **A terület védett, illetve nem védett jellege.** – Védett természeti területekre az 1996. évi LIII. tv. és más természetvédelmi jogszabályok alapján számos olyan irányelv, illetve szabály vonatkozik, mely részben a joganyag, részben a kapcsolódó hatósági eljárások révén kötelező jellegű. Ennek megfelelően a védett és nem védett Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési irányelveket – praktikusán alfejezet szintjén – differenciálni szükséges, hogy a védettségből levezethető különbségeket (a fenntartási terv kötelező és javasolt elemeit) egyébként azonos jellemzőkkel leírható élőhelyek/állományok esetében is egyértelműen meg lehessen jelezni (jelen esetben csak nem védett Natura 2000 területekről van szó).

(2) **Egyedi sajátosságokkal rendelkező, illetve különleges státusú területek jelenléte.** – Védett természeti területeken és azokon kívül is lehetnek olyan területi egységek, melyek kezelési egységbe sorolását valamilyen egyedi sajátosság, vagy jogszabályból levezethető speciális kööttség határozza meg. Ezek a kezelési egységek jórészt élőhelyi besorolástól függetlenül kialakított, de Natura 2000 jelölő élőhelyek és/vagy fajok jelenlétét is biztosító területrészeket foglalnak magukba. Az ide nem sorolt területek további tagolása jellemzően élőhelytípusok, illetve erdők esetében részben korosztály-típusok szerint történik (vö. 3-4. pont).

(3) **Élőhelytípusok szerinti differenciálódás.** – A kezelési egységek kialakításának egyik legfontosabb tényezője, hiszen a természetvédelmi kezelési irányelvek jelentős része élőhelyspecifikus. Hasonló kezelési igények esetén (elsősorban gyepek esetében) ugyanakkor többféle élőhelytípus is kerülhet egy

kezelési egységbe, illetve felvetődhet annak az igénye is, hogy egy élőhelytípuson belül tovább differenciáljunk. A további tagolás elvileg több változó alapján történhet, jelen összeállításban viszont csak az erdők (pontosabban az erdei élőhelytípusok egy része) korosztályok szerinti megbontásával dolgozunk (vö. 4. pont). Élőhelytípus-kategóriaként alaphelyzetben a Natura 2000 jelölő élőhelytípusokat alkalmazzuk, nem közösségi jelentőségű élőhelyeknél viszont, a teljes körű tematikai és területi lefedettséget biztosító ÁNÉR-2011 élőhelytípusok is megjelennek.

(4) **Korosztályviszonyok.** – Erdők esetében fontos tényező, hiszen a különböző korú állományokhoz még azonos élőhelytípus esetén is nagyon különböző kezelési irányelveket lehet megfogalmazni. Más oldalról megvilágítva a kérdéskört: a gazdálkodás alatt álló erdők (különösen a zonális erdők) különböző korú állományaiban – célkitűzéseket, technológiai megoldásokat, szakmai fogásokat tekintve – olyannyira eltérő jellegű tevékenységek folynak, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához nagyon különböző természetvédelmi irányelvek érvényre juttatására lehet javaslatokat tenni. Az alkalmazott korosztálycsoportok a lassan növfajfajok állományai (pl. cseres- és gyertyános tölgyesek) esetében a megalapozó dokumentációban használt kategóriák összevonásával, egyszerűsítésével létrejött egységek: fiatal korú (1-40 éves), középkorú (41-80 éves) és idős (81 év feletti) erdők. A kifejezetten véderdő karakterű, intrazonális erdőknél (molyhos tölgyesek, sziklaerdők) és ültetett fenyvesek esetében – egyszerűsítések okán – csak fiatal korú (1-40 éves) és középkorú-idős (41 év feletti) állományokat tárgyalunk, a gyorsan növfő, idegenhonos fafajú akácok esetében pedig egyáltalán nem különítünk el korosztály-kategóriákat. A zonális erdőknél (91M0, 91G0, 9130) ezzel szemben a fiatal korú (1-40 éves) állományok közös egységbe vonása is előfordul, mivel az ebben a fázisban végezhető munkák, kezelések nagyon hasonló jellegűek.

A fenti szempontrendszerrel kialakított kezelési egységek – mivel jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat

egyenként tartalmaznak – lefedik a teljes tervezési területet. A kezelési egységek (KE) szerinti ismertetés egységes szerkezetben készült:

(a) **„A kezelési egység megfeleltetése”** alpont tartalmazza az adott kezelési egység közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyekkel és ÁNÉR-2011 kategóriákkal való megfeleltetését, illetve egyedi sajátosságok alapján kiemelt kezelési egységeknél (ha van) a jogszabályi hivatkozást is.

(b) A **„Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek”** alpont alatt csak olyan irányelveket és szabályokat tüntettünk fel, amelyeket valamilyen korábban megjelent és ma is hatályos jogszabályban, illetve valamilyen érvényben levő ágazati tervben rögzítettek, vagy az említett helyeken leírtakból egyértelműen levezethetők. Az irányelvek és szabályok ismertetése e helyütt alapvetően tömör és rövid, csak a Natura 2000 kijelölés szempontjából legfontosabb tételekre szorítkozik. A kötelezően betartandó irányelvek legfontosabb forrásai:

- (1) Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv.,
- (2) az annak végrehajtására kiadott 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet,
- (3) az érvényben lévő körzeti erdőterv, továbbá
- (4) Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet. A felsorolt források alapján a tervezési terület egészére vonatkozó, mindenhol kötelezően betartandó szabályokat és irányelveket az egyes kezelési egységeknél nem ismertetjük (azok a vonatkozó joganyagban elérhetők).

(c) A **„Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok”** alpontban kerültek megfogalmazásra az érdemi, Natura 2000 célok elérését szolgáló kezelési javaslatok. A felsorolt javaslatok zöme támogatási rendszerbe illeszthető felvetés, belőlük az agártámogatási rendszer 3.3.1.2. pont szerinti megújításához is lehet meríteni. Egyes kezelési egységeknél (pl. zonális erdők idős állományai) esetenként több javaslatcsomagot, több alternatívát is felvillantunk.

(d) Az **„Élőhelyrekonstrukciós javaslatok”** alpontban a másodlagos, degradált élőhelytípusok rekonstrukciójának lehetőségeire utalunk, s javaslatokat teszünk az átalakítási, helyreállítási folyamat lehetséges lépéseire, irányelveire. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek ilyen típusú problémák, illetve feladatok, ez a pont az ismertetés során kimarad.

(e) **„A kezelési és rekonstrukciós javaslatok indoklása”** alpontban a lokális sajátosságok kiemelésével a (c) és (d) pont alatt részletezett javaslatok háttérére, megalapozó adataira, indokaira utalunk.

3.2.1. ÉLŐHELYEK KEZELÉSE

A terület lényegében teljes egészében erdőkből, közbezárt száraz gyepekből, üde kaszálókból, valamint ezek másodlagos származékaiából áll. Alapvető funkciója ezek megőrzése és hasznosítása. Ebből következően, kerülendő minden, az erdő- és rétkezeléstől, vadgazdálkodástól eltérő célú hasznosítás és ezt célzó beruházás. Különösen kerülendő a környezeti viszonyokat is megváltoztató bányászat, építési tevékenység, az erdőterület akár csak ideiglenes igénybevétele, az erdő művelési ágból való kivonás, és a jelentősebb környezeti terhelést jelentő (pl. motoros, quad, paplanernyős) turisztikai hasznosítás. A terület tájképi és természeti értékei ugyanakkor a kíméletes közjóléti feltárást, bemutatást indokolttá teszik. A terület jelentős része magántulajdonban van, ami a gazdasági hasznosításnak hangsúlyt ad, egyúttal kiemeli a célirányos pályázati források szerepét.

Az egyes élőhelyek kezelésének módja a Natura 2000 weboldalon olvasható.

3.2.2. FAJVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Rendkívüli fajvédelmi intézkedések szükségessége nem vetődik fel. Ennek az az oka, hogy az élőhelyek fenti irányelvek szerinti, természetvédelmi céloknak alárendelt kezelésével a területről leírt jelölő fajok élőhelyi igényei kielégíthetők, az élőhelyek kompozicionális és strukturális jellemzőinek megtartásával-javításával a flóra és fauna jellemző elemeinek (köztük például, a területen jelölő fajnak számító lepkék és xilofág rovarok) megőrzését, illetve sokféleségének bővítését a Natura 2000 célkitűzések szellemében biztosítani lehet. Egyedi programok és intézkedések a természetmegőrzéssel átfedő „Mát-ra” madárvédelmi terület (HUBN10006) jelölő fajainak (ragadozómadarak, harkályfélék, császármadár stb.) érdekében tehetők. Néhány fajvédelmi vonatkozású, egyértelműen megfogalmazható, jelentősebb anyagi áldozat vállalása nélkül is megvalósítható, gyakorlatias természetvédelmi szempont:

- » Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odúlakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.
- » Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.
- » A cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.
- » Az erdei vízfolyások és kiszárlások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékenység során: kételtűek és egyéb vízi szervezetek élőhelyének megóvása.
- » Fakitermelést lehetőség szerint a fő költési és/vagy vegetációs időszakon kívül végezzenek: ez a területen élő növény- és állatfajok populációinak kímélete a reprodukciós időszakban.

3.2.3. KUTATÁS, MONITOROZÁS

Mindeddig elsősorban florisztikai gyűjtések (a Mát-ra flórájának vizsgálata), faunisztikai kutatások (pl. ornitológiai vizsgálatok, kételtű- és hullófauna vizsgálata) és élőhelyterképezési munkák (a Mát-ra élőhelyterképének elkészítése) folytak a területen. Szisztematikus kutatási és monitoring tevékenységről ugyanakkor jelenleg nincs tudomásunk, ezért a közeljövőben kívánatos lenne az élőhelytípusok többszempontú vizsgálata, például az alábbi témakörökben:

- » Az erdő történeti háttér részletesebb tisztázása, a jelenleg látható állományok, illetve élőhelyi mintázat történeti előzményeinek alapos feltárása.
- » Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: mindez a jelenlegi, aktuális állapot minél részletesebb ismeretéhez segítené bennünket.
- » Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. legelőerdőkből maradt hagyásfákra, idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértányérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy predikciójához használhatók.
- » A Natura 2000 jelölő fajok populációinak még részletesebb felmérése, élőhelyi preferenciájuk pontosítása lokális vizsgálatokkal, a fajok hosszú távú monitorozása.
- » Az erdők állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiiban lezajló változások monitoringja a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- » Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapotot befolyásoló hatásairól nyernénk részletesebb képet.
- » Az erdei mikrohabitatok (különösen a méretes holtfa) célirányos monitorozása, főképp az esetlegesen megjelenő további közösségi jelentőségű fajok detektálása céljából.
- » A gyepekben a kívánatos kezelés hatását követő (leíró és vizsgá-ló) monitoring.
- » Invazív fajok terjedését követő monitoring.
- » Gyepeken az intenzív turisztikai igénybevétel hatását vizsgáló (növény- és talajtani) vizsgálatok.

3.3. A KEZELÉSI JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZEI A JOGSZABÁLYOK ÉS A TULAJDONVISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN

A kötelezően betartandó erdőgazdálkodási/erdőkezelési irányelvek érvényesítésére jogszabályi támogatottság alapján három lehetséges út kínálkozik:

- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése egyedi erdészeti hatósági ügyek során.
- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése erdőterv-módosítási eljárás kezdeményezése útján (azonnali intézkedést igénylő, kiemelt Natura 2000 feladatok esetén).
- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése a soron következő körzeti erdőtervezések során (az irányelvek beépítése az erdőterv-rendelet szövegébe).

Az erdős élőhelyekkel kapcsolatban javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási és fejlesztési feladatok megvalósítása a mindenkorli pályázati lehetőségek, illetve, a gazdálkodók

ambíciói és vállalásai függvényében lehetséges. A vállalások egy része nem igényel külön erdészeti hatósági eljárást (pl. kíméletes közelítés, érintetlen állományrész vagy holtfa visszahagyása), más részük (pl. üzemmód-váltás) viszont engedélyköteles. Az erdészeti ágazaton belül igénybe vehető kezelési-fenntartási és fejlesztési jellegű támogatások szektorfüggők: a nem állami szféra több támogatási lehetőséghez jut, míg állami erdők (pontosabban az 50 %-nál nagyobb hányadban állami tulajdonban levő erdők) esetében az elérhető támogatási jogcímek és források korlátozottak.

3.3.1. AGRÁRTÁMOGATÁSOK

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az erdőtervezett erdőkre igénybe vehető támogatásokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozzák. A 2007-2013 közötti uniós költségvetési ciklusban kiírt támogatási jogcímek átalakítása jelenleg is folyamatban van, így a 2014-2020 közötti időszakra érvényes szabályok, illetve támogatási jogcímek még pontosan nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy a Natura 2000 területek uniós finanszírozása 2014-2020-ban is döntően a jelen időszakot meghatározó, úgynevezett „integrációs megközelítés” szerint történik. Továbbra sem lesz tehát, egy külön erre a célra

elkülönített alap, hanem a Natura 2000 területek megőrzése kapcsán felmerülő fejlesztési igényeket a meglévő uniós pénzügyi eszközök – különböző alapok (erdők esetében elsősorban az EMVA) – keretében fogják érvényesíteni. A korábbi időszakban indított támogatások körét (szektorfüggőséget hangsúlyozó tagolással) röviden a következőkben tekintjük át.

SZEKTORTÓL FÜGGETLENÜL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

- A) *32/2008. (III. 27.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól* – a jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:
- » alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (c) törevágás vagy sarjztatás
 - » kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése
- B) *139/2009. (X. 22.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről* – a jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:
- » erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
 - » tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (c) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
 - » állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

A TÖBBSÉGI ÁLLAMI TULAJDONÚ TERÜLETEK KIVÉTELÉVEL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

- C) 124/2009. (IX. 24.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – a jogszabály alapján normatív terület-, illetve térfogatalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi (természetvédelmi célokat is magába foglaló) célprogramokra:
- » agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása
 - » szálaló erdőgazdálkodás bevezetése
 - » erdőállományok kézi munkaigényes ápolása
 - » őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása
 - » speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása: (a) mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása, (b) facsoportok visszahagyása a véghasználat során, (c) az erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
 - » véghasználat elhalasztása talaj- és élőhelyvédelem céljából
 - » közjóléti célú erdők fenntartása
 - » erdei tisztások kialakítása és fenntartása
 - » természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása

AZ ÖNKORMÁNYZATI ÉS TÖBBSÉGI ÁLLAMI TULAJDONÚ TERÜLETEK KIVÉTELÉVEL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

- D) 41/2012. (IV. 27.) sz. VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól – a jogszabály alapján vissza nem térítendő kompenzációs támogatás vehető igénybe a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelemkiesés ellentételezése céljából.

A MAGÁN- ÉS ÖNKORMÁNYZATI TULAJDONÚ TERÜLETEKRE IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

- E) 25/2012. (III. 20.) sz. VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a fiatal erdők állományneveléséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – a jogszabály alapján vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe a fiatal erdők gazdasági értékét növelő állománynevelési jellegű tevékenységek (befejezett erdősisítés ápolás, tisztítás és törzsnyesés) végzésére.

A különböző támogatási jogcímek tervezési területen belüli igénybevételéről adatokkal nem rendelkezünk. Az állami tulajdon magas aránya miatt megállapítható azonban, hogy az érintett erdőterület jelentős részére az erdőgazdálkodónak sem erdő-környezetvédelmi támogatást, sem Natura 2000 kompenzációt nem állt módjában igénybe venni.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) itt most nem tudunk javaslatot tenni, a vizsgálati terület erdein belül mutatkozó magas állami tulajdoni hányad miatt azonban, szükségesnek tartanánk a fenti szempontok, illetve jogcímek kiterjesztését valamilyen módon az állami szektorra is. Mivel az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) közvetlenül nem támogathatók az állami tulajdonú területek, itt szóba jöhetnek esetleg az állami erdőgazdálkodás rendszerén belül elkészítendő belső szabályozások (hozzájuk rendeltlen pedig belső pénzeszköz-elkülönítések), illetve a plusz források bevonását lehetővé tevő,

az ismerttetett (vagy azokhoz hasonló) jogcímek szerinti, természetvédelmi célokat is szolgáló tevékenységek megvalósítását segítő pályázatok. A nem állami tulajdonú területek esetében elemezni kellene a jelenlegi támogatás-igénylések és a támogatottság mértékét, a futó programok megfelelőségét, hogy a működő támogatási programok hatékonyságáról reális helyzetképet kapjunk.

Felhasznált irodalom

SZAKMAI ANYAGOK

- B. GÁL E. (2010): A Mátravidék település- és birtoklástörténete. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 299-307.
- BARTHA D. (2013): Természetvédelmi élőhelyismeret. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 213 pp.
- BÖLÖNI J. – MOLNÁR Zs. – KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország Élőhelyei. Vegetációtípusok leírása és határozója, ÁNÉR 2011. – MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, 441 pp.
- DANSZKY I. (szerk.) (1963): Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai V. Északi-középhegység erdőgazdasági tájcsoport. – Országos Erdészeti Főigazgatóság, Budapest, 817 pp. + 1 térkép + XXXII.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere- MTA Földrajztudományi Kutatóintézet Budapest, 2. átdolgozott és bővített kiadás
- FODOR L. (2010): A Mátravidék régészeti lelőhelyei, leletei. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 229-250.
- FRANK T. (szerk.) (2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 214 pp.
- FRANK T. – SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. (Rosalia Kézikönyvek 2.) – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.
- GYALOG L. – PELIKÁN P. – ZELENKA T. (szerk.) (2010): A Mátra földtani térképe. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, térképmelléklet.
- HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- HARMOS K. – SRAMKÓ G. (2001): A Pásztói-Mátra élővilága. – Nimfea Természetvédelmi Egyesület Macskahere Természetvédelmi Köre, Palotás, 76 pp.
- HAVAS-HORVÁTH I. – ŐSZ G. (2010): Az erdő- és vadgazdálkodás története. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 309-316.
- ILLYÉS E. – BÖLÖNI J. (szerk.) (2007): Lejtősztyepppek, löszgyepek és erdőssztyepprétek Magyarországon. – Budapest, 236 pp.
- KELEMEN J. (szerk.) (1997): Irányelvek a füves területek természetvédelmi szempontú kezeléséhez. – TermészetBúvár Alapítvány Kiadó, Budapest 388. pp.
- KOLTAY A. – JANIK G. – NAGY A. – LOVÁSZ Á. – DUDÁS B. – REMÉNYFY R. (2012): Tömeges fenyőpusztulás a Mátrafüredi Erdészet területén. – Erdészeti Lapok 147(10): 302-303.
- KOVÁCS, M. (1968): Die Acerion pseudoplatani-wälder (Mercuriali-Tiliatum und Phyllitidi-Aceretum) des Mátra-Gebirges. – Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae 14(3-4): 331-350.
- KOVÁCS, M. (1969): Das Corno-Quercetum des Mátra-Gebirges. – Vegetatio Acta Geobotanica 19(1-6): 240-255.

- KOVÁCS, M. (1975): Beziehung zwischen Vegetation und Boden. Die Bodenverhältnisse der Waldgesellschaften des Mátragebirges. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 357 pp.
- RÉV SZ. – MARTICSEK J. – FÜLÖP GY. (szerk.) (2008): Természetvédelmi szempontú gyephasznosítás. – DINPI, Budapest, 48 pp.
- SRAMKÓ G. (2014): A Nyugat-Mátra (Natura 2000 kód: HUBN20051) területének élőhelytérképe. – Kutatási jelentés, Kazár, digitális adatállomány.
- SRAMKÓ G. (2014): Összefoglaló adatléírás a Nyugat-Mátra (Natura 2000 kód: HUBN20051) természetmegőrzési területen található élőhelytípusokról. – Kutatási jelentés, Kazár, 26 pp.
- SZUJKÓ-LACZA, J. (1962): Die Buchenwälder des Börzsöny- und Mátra-Gebirges. – Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae 8(3-4): 441-471.
- VAJDA Z. (szerk.) (2011): A nagybátonyi erdészeti tervezési körzet második erdőterve (2010-2019). – Kézirat, Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 107 pp.
- VARGA B. (2013): A folyamatos erdőborítás fenntartása melletti erdőgazdálkodás alapjai. (Silva Naturalis 1.) – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 251 pp.
- VOJTKÓ A. – SRAMKÓ G. – MAGOS G. – HARMOS K. (2010): Növényvilág. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 149-174.
- A „Nyugat-Mátra” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20049) Natura 2000 adatlapja (www.termeszetvedelem.hu)
- Fajmegőrzési tervek: Anker-araszoló (*Erannis ankeraria*), Hiúz (*Lynx lynx*) – KvVM TVH, 2004 (www.termeszetvedelem.hu)

ÚTMUTATÓK

- VÁTI (2009): Módszertani útmutató. A 2006/18/176.02.01 számú átmeneti támogatás keretében megvalósult „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekt során megfogalmazódott tervezési tapasztalatok és javaslatok. – VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., Budapest, 93 pp.
- KvVM (2010): Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához. – KvVM Természetvédelmi Szakállamtitkárság, Budapest, 78 pp.
- VM (2014): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – VM Természetmegőrzési Főosztály, Budapest, 28 pp. + mellékletek

JOGSZABÁLYOK

- Az Európai Közösségek Tanácsa 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről
- 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

ADATBÁZISOK

- » Standard Data Form (SDF) 2013. évi adatbázis
- » Országos Erdőállomány-Adattár 2013. január 1-jei állapotadatok

Dudás László
Zúzmara

2016